

VII

ЧАСАПІС „НАПЕРАД!”

- „Наперад!” нарадзіўся сам сабой.
- Усе пішуць!
- Зь юнацкім запалам у няведамае.
- На месцы сталае працы.
- Супрацоўнікі з Дванаццаткі.
- Рэдакцыйныя праблемы. Супрацоўнікі звонку.
- Зьмест „Напераду”.
- Выдавецкія справы. „Ангельскі” й „бэльгійскі” пэрыяды.
- Аўтары з Дванаццаткі й іхныя псеўдонімы.
- Водгукі пра „Наперад!”.
- Зьмест 26 нумароў часапісу „Наперад!”.

„Наперад!” нарадзіўся сам сабой

Думка выдаваць свой друкаваны (рататарны) „орган” нарадзілася сама сабой. Яна не магла не нарадзіцца, бо цяжарнымі былі самыя акалічнасьці. Усе мы былі бессямейныя. Сям’ю нам заступала ў Рэгенсбургу й Міхэльсдорфе лягерная грамада, перш-наперш нашыя настаўнікі ды сябры па гімназіі й скаўтынгу. У сяго-таго з нас засталіся ў лягеры й свае сымпатыі. Разьвітаўшыся з усімі імі, мы адчувалі сябе й самотнымі, і свайго роду „героямі”, бо пракладалі шлях у нейкае лепшае заўтра — выяжджалі першымі на нармальныя заробкі ды на пошукі далейшае асьветы. Хоць цьмяна, але мы ўжо маглі ўяўляць сваю будучыню. Настрой у нас быў узнёслы і, у адпаведнасьці з нашым маладым векам, рамантычны. Чаму ж тады не перадаць гэты дух бадзёрасьці тым, хто заставаўся ззаду ў чаканьні немаведама чаго? Пагатоў, што й пісаць мы маглі, прайшоўшы ў гімназіі ў нашага настаўніка Аўгена Каханоўскага практыку літаратурнага гуртка. І з выдавецкай справай некаторыя былі азнаёмленыя. Была ў нас таксама свая пішучая машынка, зь якою не захацелі расставіцца два Алесі, Бута з Марговічам. Яны запасьліся й матрыцамі.

Дык навошта тады пісаць паасобныя лісты ў Міхэльсдорф, калі можна паслаць усім разам свой агульны друкаваны лісток? Над назовам такога лістка доўга думаць не давялося. Назоў напросіўся сам сабой – „Наперад!“ Бо як жа інакш, калі колы цягніка бязупынна адлічвалі кілямэтар за кілямэтрам?

Тады мы яшчэ ня ведалі, што арыгінальнымі ў назове свайго друкаванага пасланца ня сталіся, бо ў 1929-1930-м гадох у Вільні выходзіла пад такім самым назовам газэта. Ня ведаў таксама Алесь Бута, які ўзяў сабе псэўдонім „А. Бярозка“, што ў заходнебеларускай літаратуры быў ужо Бярозка, праўда — Анатоль, а не Алесь. Ня ведаў таксама й Васіль Шчэцька, які падпісваў свае легенды й артыкулы „М. Багун“, што ў яго быў таксама папярэднік — рэпрэсаваны ў БССР у 1930-х гадох пісьменьнік Міхась Багун. Праўда, Шчэцька не расшыфроўваў свайго „М.“ — мог быць „Міколам“ або „Максімам“.

Першая старонка „Напераду“ №3

Першы нумар „Напераду“ быў датаваны 10 студзеня 1948 году. Пад заглаўкам, зьмешчаным на фоне паравозу з вагонамі, значылася месца выдання: „На рэйках у Ангельшчыну, вагон №4. Скаўцкае Выдавецтва «Крыніца»“. За першым нумарам пайшлі далейшыя пяць нумароў, выдадзеныя ў дарозе да сталага месца працы. У выхадных дадзеных „Напераду“, да 16-га нумару ўключна, значылася: „Скаўцкае Выдавецтва «Крыніца»“.

Усе пішуць!

Першыя тры нумары „Напераду“ выйшлі як „ворган Адзінаццаткі“, чацьверты – як „ворган Дванаццаткі“, а ўсе далейшыя, аж да апошняга 26-га, былі ўжо ня „ворганам“, а проста „часапісам беларускае моладзі“ з зазначэньнем, што яго рэдагуе Дванаццатка.

Пачынаючы ў дарозе сваё выданьне, мы, зразумела, мусілі разьлічваць толькі на свае аўтарскія рэсурсы. Кожны быў забавязаны кінуць нешта ў агульны кацёл. Хлопцы грызлі алавікі, намагаючыся выканаць „сацыяльны заказ”. Давалася гэта ня ўсім з аднолькавай лёгкасьцяй. Тым ня менш, паступова пісьменьніцкае ампліа добрай палавіны з нас усё ж выявілася: Цьвірка ўзяўся за перадавіцы й фэльетоны, а таксама за рэдагаваньне; Вострыкаў, Дзімітрук і Запруднік – за вершы, Шчэцька – за апрацоўваньне легендаў ды казак, якія ён памятаў; Урбан з Марговічам – за апавяданьні; Жучка з Карасём – за пераклады; па некалькі апавяданьняў зьмясьцілі Цьвірка ды Шчэцька; аўтарамі артыкулаў (у тым ліку перакладных) і нарысаў былі таксама Цьвірка, Марговіч, Шчэцька, Жучка, Карась і Запруднік. У далейшым, каб „пабольшыць” лік супрацоўнікаў, я пачаў падпісваць свае вершы двума рознымі псеўдонімамі (у залежнасьці ад зьместу) — „С. Ясень” або „А. Будзіч”.

Матарыял на матрыцы набіваў Алесь Марговіч, у якога была ўжо спрактыкаваная рука, а Бутава галоўная адказнасьць, пакуль даехалі да месца сталае працы, палягала на шуканьні тыпаграфіі, каб раздабыць паперы ды аддрукаваць матрыцы. Рабіў гэта ён з энэргіяй і спрытам, удала карыстаючыся сваёй скаўцкай уніформаю з нашыўкамі й шнурамі.

У першым нумары „Наперад”, зразумела, трэба было сказаць слова на загатоўную тэму. Вось яно з-пад пяра Ўладзімера Цьвіркі:

НАПЕРАД!

Не дарма назвалі мы так наш маленькі лісток. Гэты назоў выказвае наш шлях, нашыя імкненьні, нашыя мэты. Гэты назоў – наш дэвіз. І мы хочам быць вернымі яму. Ці ж могуць нас стрымаць усе цяжкасьці, перашкоды, якія ўзьнікаюць на нашым шляху? Ніколі!

Нас – ня шмат. Толькі адзінаццаць. Але гэтая „адзінаццатка”, як мы сябе завём, жыве аднымі думкамі, імкнецца да аднае мэты – наперад, да шчасьця – шчасьця не асабістага, бо што значыць яно ў параджаньні із шчасьцем агулу, шчасьцем свайго Народу?

Наша „адзінаццатка” выбралася ў даволі далёкі шлях – у Ангельшчыну. Шмат аб гэтым гаварылася. Шмат хто зваў наш паступак неабдуманым. Ня ведаем – нам дыктавала яго наша сумленьне, мы лічым гэта нават нашым нацыянальным абавязкам, лічым, што там мы зможам прынесці найбольш карысьці нашаму Народу.

Ня будзем гаварыць тут аб заданьнях і абавязках, якія стаяць перад намі. Для нас, і, спадзяемся, для ўсіх, яны зусім ясныя.

А цяпер – Н а п е р а д !

Зь юнацкім запалам у няведамае

Бадзёры настрой, зь якім мы выбраліся ў краіну Альбіёна, аптымістычны імпэт руху наперад, прагучэў таксама ў вершы-маршы Сяргея Ясеня (№5):

Наперад

На вуснах з усьмешкай вясёлай
 Ідзем праз жыцьцё напралом,
 І, бачачы родныя сёлы,
 За іх у змаганьне завём.
 Наперад! Наперад!
 Хай бура бушуе,
 Грыміць хай, хай б'юць пяруны –
 Ё апошнім змаганьні
 Запалім сьвітаньне:
 Мы — Вольнай Краіны сыны!
 Прасторы нам маршы іграюць,
 За волю ё змаганьне завуць.
 Нам вольныя ветры сьпяваюць...
 Дык хай жа калёны ідуць!
 Наперад! Наперад!
 Як віхар нясіся!
 Адкінь за жыцьцё сваё страх!
 Ня бойся памерці:
 Ня ўдасца ўжо сьмерці
 Спыніць малады наш размах!
 І колькі змагацца ні будзем,
 Ё змаганьні – ні кроку назад!
 І дзе б ні былі – не забудзем
 Пакрытых саломаю хат.
 Наперад! Наперад!
 Хай бура бушуе,
 Грыміць хай, хай б'юць пяруны –
 Ё апошнім змаганьні
 Запалім сьвітаньне:
 Мы – Вольнай Краіны сыны!

Крыху пазьней, улетку таго ж году, паэтка Натальля Арсеньнева, настаўніца гімназіі імя Янкі Купалы й супрацоўніца „Напераду“, дадала да Ясеневай рыфмаванай рыторыкі сваё паэтычнае асэнсаваньне назову нашага пэрыёдыка:

Наперад ! *

„Наперад!“ – імклівае слова,
 Ізь ветрам ляціць наўздагон,
 І кружыць салодка галовы,
 І ў жылах іскрыцца агнём.

Наперад, заўсёды наперад,
Туды, дзе імгліць далягляд!
Прастораў, жаданняў ня зьмераць,
А сілы, а песні – бурляць!

Ды з выраем, крыльле у крыльле
Ў сівую мкнучы далячынь,
Ці кінем мы тых, хто у пыле
Засьмяг, хто да нас ня лучыў?

Як трэба, з паднебнае сіні
Мы рынем каменнем на дно,
Завернем, а ў вышу узьнімем
Усіх, занямоглых даўно.

Ці ўзвышшам, ці ў безданях шэрых
Адзін для нас сьвеціць загад:
„Наперад, заўсёды наперад,
Туды, дзе імгліць далягляд!”

„Наперад!” №11, ліпень 1948

**Паважаная паэтка прысьвячае гэты верш часапісу „Наперад!” і Дванаццатцы.*

Матывы дарогі, сустрэча ў і ростаняў ды спадзяваньняў на лепшую будучыню запаўнялі старонкі першых нумароў нашага выданьня. Міхась Вострыкаў трапна перадаў настрой імклівага імпульсу наперад ды адначаснага ўсьведамленьня шляху, які заставаўся за намі (з думкай пра вяртаньне) у сваім вершы „У дарозе” (№4):

Дванаццатка стралой імкнецца
Спаткаць жаданы новы сьвет,
Хоць кожны верыць, што прыдзеца
І на стары вярнуцца сьлед.

Варожы край дамоў цагляных,
Шумлівы пляц людзей чужых
І шмат дарог ў бядзе пазнаных, –
Усе і ўсё зьнікае ўміг.

Ды зьмены з кожнаьцю часінай:
„Сталёвы конь” мацней захроп, –
Да новавыбранай краіны
Нам усё бліжэй, вось хутка і „стоп”

Дванаццатка стралой імкнецца
Спаткаць жаданы новы сьвет,
Хоць кожны верыць, што прыдзеца
І на стары вярнуцца сьлед.

Пра дарогу наперад гаварылі і тэксты, і саматужныя рысункі, на фоне якіх быў зьмешчаны заглавак часапісу. Рысунак цягніка ў першых трох нумарох быў заменены ў наступным нумары караблём, а тады – шахцёрам у забоі. Дванаццатка нястрымна рухалася да сваіх новых дзён. Шлях пралёг праз галяндзкія й брытанскія гарады: Ротэрдам — Гук-оф-Голянд – Гарўіч – Кембрыдж – Ёрк — Эдынбург – Фолькірк – Стырлінг аж да вугляка-пальняў Стафардшырскага графства ў цэнтральнай Англіі.

З рухам наперад рос і лік старонак нашага дзецішча – з пачаткавых 2-х да 14-ці ў шостым нумары й да 40-ка ў восьмым. Мы паставілі перад сабой высокую мэту: зрабіць з „Напераду“ „орган беларускай моладзі ў Ангельшчыне й праз гэта прыцягнуць яе да працы“. („Бацькаўшчына“ №6, 29 лютага 1948)

Трэба сказаць, што брытанскія ўлады, зь якімі мы мелі дачыненне ў дарозе, ставіліся вельмі прыхільна да нас, як да скаўцкае групы, усяляк спрыялі нам у выдаваньні нашага пасланца. У канцы 6-га нумару мы зьмясьцілі падзяку адміністратарам шахцёрскага цэнтру вышкаленьня ў г. Стырлінгу:

Рэдакцыя часапісу «Наперад!» і скаўцкая група «Дванаццатка» выказваюць адміністрацыі Трэнінг-Цэнтру ў Таўнгіле, а сабліва спсп. Браўну і Сусі, за вялікую дапамогу, якую яны аказалі ў выпуску гэтага нумару, шчырую падзяку.

На месцы сталае працы

У сакавіку 1948 г., прайшоўшы сямітыднёвае вышкаленьне ў Шатляндзі, мы прыбылі на сталае месца працы ў цэнтральнай Англіі. Адміністрацыя шахтаў уважыла нашу просьбу не рассылаць нас па розных месцах, а ўладзіць па магчымасьці як найбліжэй адзін да аднаго. Нам было вельмі важна жыць разам, каб магчы выдаваць далей свой „Наперад!“. І такую магчымасьць мы сабе забясьпечылі. Пачынаючы ад сёмага нумару (датаваны 25.III.48), калі пачаўся наш стацыянарны шахцёрскі быт, месца выхаду „Напераду“ ўжо не абазначалася, падаваўся толькі адрас рэдакцыі:

„НАПЕРАД!“ Часапіс беларускае моладзі. Рэдагуе „Дванаццатка“.
Цана ў Ангельшчыне 1 шылінг. Адрывы рэдакцыі:
Cvirka Uladzimir, Tamworth Miners' Hostel, Tamworth, Staffs, England.

Сёмы нумар „Напераду“ выйшаў упяршыню ў вокладцы. Паколькі сярод нас мастакоў ня было, мы папрасілі сябру-шахцёра, славэнца Іво Паўліча нарысаваць нам яе. Як і сам зьмест часапісу, вокладка дыхала дынамізмам. На ёй у верхнім левым куце красавалася невялікая скаўцкая лілейка зь Ярылавым крыжам, апаясаная бел-чырвона-белай істужачкай. На ніжняй палавіне энэргічна крочыў чарнявы мускулісты юнак у нацыяналь-

ф7-3 (68)

Працце рэдакцыя „Напераду”. Зьлева: Піліп Дзехцяр, Алесь Марговіч, Паўлюк Урбан, Уладзімер Цьвірка (ніжні), Янка Запруднік, Янка Жучка. Тамўартс, верасень 1948 г.

най сарочцы зь бел-чырвона-белым сьцягам у левай руцэ й паходняй у правай. На сьцягу, з Пагоняй у цэнтры, надпіс: „За Незалежнасьць, Бацькаўшчыну”, а на полымі паходні, якое шугала па дыяганалі зьнізу ўверх над галавой юнака, назоў – НАПЕРАД! Унізе вокладкі радок: „ЧАСАПІС БЕЛАРУСКАЕ МОЛАДЗІ”. Адваротны бок пярэдняй вокладкі быў чысты, а на задняй вонкавай балонцы стаяла: Skauckaе vudaviectva „KRYNICA”. Вокладка заставалася тая самая для ўсіх нумароў „ангельскага” пэрыяду (аж да 23-га ўключна), на ёй мяняўся толькі нумар. Друкаваў нам вокладкі ў ангельскай зоне Нямецчыны Вацлаў Пануцэвіч (шэф беларускіх скаўтаў), зь якім мы разь-

ф 7 - 4 (69)

Факсімiле вокладкі „Напераду” №7.

лічваліся прадуктовымі й таварнымі пасылкамі (кава, мыла, панчохі, цыгарэтная папера й інш.).

Дзеля таго, што мы былі адначасна і скаўтамі, і Дванаццаткай, і маладымі грамадзка актыўнымі беларусамі, давялося тлумачыць чытачом, чыя гэта публікацыя – „Наперад!“. У 10-м нумары мы паясьнілі:

З увагі на шматлікія запытаньні рэдакцыі аб характары нашага часапісу, падаем да ведама нашых чытачоў, што «Наперад!» не зьяўляецца органам нейкае паасобнае арганізацыі моладзі (як напр. скаўцкай), а мае на мэце служыць усёй моладзі, незалежна ад ейнае прыналежнасьці да тае ці іншае (палітычнае ці апалітычнае) арганізацыі.

«Наперад!» – гэта голас беларускае нацыянальна сьведамае моладзі на эміграцыі.

Супрацоўнікі з Дванаццаткі

Як было сказана вышэй, на самым пачатку выдаваньня „Напераду“ ўсе сябры Дванаццаткі, што „валодалі пяром“, лічылі сваім абавязкам даваць у часапіс матарыял. Даводзілася гэта ня лёгка, бо ані спэцыяльнае падрыхтоўкі, ані нейкае практыкі ніхто з нас ня меў (за выняткам гімназіяльнага літгуртка ў некаторых). Таму пісаць было ня проста, і матарыял для часапісу зьбіраць даводзілася пад пэўным прэсам. Атмасфэра працы над часапісам адлюстраваная да пэўнай меры ў фэльетонах галоўнага рэдактара Ўладзімера Цьвіркі (Архіпа Папліска) пад заг. „Дзёньнік 12-кі“.

Як у кожным прыязным шаржы, у „Дзёньніку“ паказаныя, разам з камічнымі мамэнтамі, часамі крышку „ўзбагачанымі“ дзеля забаўнасьці, і сапраўдныя здарэньні ды рысы характару таго ці іншага пэрсанажа. „Дзёньнік“ карыстаўся вялікай папулярнасьцяй, асабліва сярод тых чытачоў, якія лёгка пазнавалі ягоных герояў. Дзеля большай яснасьці тут, можа, варта дадаць і некаторыя менш „празрыстыя“ мянушкі (пісаныя часамі з малой літары): Матэматык – гэта Янка Жучка, Рыба – Леанід Карась, Душа – Міхась Вострыкаў, Вялікі Кудлаты – Лёня Швайчук, а Малы Кудлаты – Піліп Дзехцяр. Іншыя пэрсанажы названыя іхнымі псеўдонімамі, якія расшыфраваныя ў канцы гэтага разьдзелу.

Архіп Папліска

ДЗЁНЬНІК 12-КІ

Пакуль Дванаццатка ў дарозе, паглядзім мы, што там за „тыпчыкі“ такія ў ёй сабраліся. Толькі вось пытаньне: зь якога боку тут пачаць?

А гэта, каб вы ведалі, справа паважная: нядай вам Божа пачаць проста, не падумаўшы – вось узяў сабе, напрыклад, аднаго ды разьбірай па костачках. Уявецце сабе, што з вамі так і зрабілі – узялі першага-лепшага. Ну, хай ён бузе родам зь Вільні. Вось бы тут і пачалося! Той, што з Гомеля ці Лепеля, а мо й той, што са Слуцку, так бы зараз і прычапіўся: „А што, бачыш? Адразу пазнаць, браток, чым ты пахнеш! Нябось „западнікі” ў цябе лепшыя! Так я й думаў – не абыйдзеца тут бяз польскае інтрыгі!” Вось і рабеце, што хочаце, з такімі людзьмі. А можа вы думаеце, што лепш было б узяць першага такога гомельскага ці слускага, каб рот запхнуць? Вось тут і бяда: запхнеш аднаму, дык другі яшчэ шырэй адчыніцца. Так што самі бачыце, што з гэтага боку ніяк немагчыма. Дык можа папрабаваць з другога? Ну, хоць бы з рэлігійнага: падзяліў сабе па рэлігіях, ды давай разьбіраць. Мне навет прыпомнілася, як адзін сьвятар (дальбог не памятаю, ці ксёндз, ці бацюшка...) усімі сіламі стараўся давесьці сваім прыхаджанам, быццам усе хрысьціяне – гэта родныя браты. Ня верыце? (Ну, прыхаджане гэтаксама ня вельмі верылі, ды й няведама, ці верыў у гэта й сам той сьвятар...) У тэорыі можа гэта й так. Ды не драма ж вучоныя людзі кажуць, што тэорыя й практыка – гэта дзьве розныя рэчы. Так і тут: сьцеражы вас Божа навет заікацца аб рэлігіі – хутка б аказалася, што вы ня толькі вуніят, але што навет душу запрадалі самому рымскаму папе, ды за гэта ад яго грошы дастаеце, каб чэсных людзей на „крывічоў” пераварочваць. Цяжка жыць на сьвеце ў такія часы, ці ня праўда?

Не адзін дзень думаў я над гэтым, каб як выйсьці з гэтага чыстым (думаў бы й ночы, каб ня тое што спаць трэба). Бывала, ад моцнага думаньня так стукне ў галаву, што аж засьнеш з гора. Але да свайго дабіўся – выдумаў. Хоць і здавалася адразу, што зь якога боку ні падыйдзі, дык напорашся на скулу, але выхад усё-ткі знайшоўся. Дык вось: ня будзем мы чапаць ні „заходніка ў” ні „ўсходнікаў” – хай сабе жывуць у згодзе (прызнацца вам – на маю дурную галаву, дык яно й розьніцы зусім няма. І ці паверыце – я, дурны, паверыў такі тому сьвятару, што навет і хрысьціяне павінны ў згодзе жыць...). А мы зробім так: па фахах!

Дванацатка – народ прасты: амаль кожны на Парнас бяз задніх ног прэцца. Вось пачнём ад самага заядлага паэта. Каб вы маглі судзіць, што гэта за „вуксус”, раскажу вам адзін выпадак зь ягонага дзяцінства.

Маці прыбірае малога Сяргейку да споведзі.

— Ты ўжо ўва ўсіх прабачэньня за грахі прасіў?

— Прасіў, — глянуўшы спадылба, прамармытаў той.

— Глядзі ж, не забудзься бацюшку ў руку пацалаваць. Чаго пазіраеш?

— Не пайду я ў споведзь! – раптам адрэзаў той, на ўсякі выпадак мераючы дарогу да дзвярэй.

— Што?! Чаму гэта? Мусіць цяжка – грахоў многа? Нічога, Бог добры – на гэты раз прабачыць, калі паабяцаеш, што больш ня будзеш.

— Бог то пэўна прабачыў, але вось бацюшка...

— ???

— А я зь ім крышачку ня ў згодзе... Ня так зь ім, як зь ягоным катом... Учора яму да хваста банку ад гароху прывязаў – от ляцеў! Звон напэўна аж на Міранцы чуваць быў! А пасыля, казалі хлапцы, яму ня добра зрабілася...

— Бацюшку?..

— Кату...

Маці схапілася за дзягу, але Сяргейка быў ужо за дзвьярыма і толькі праз шчыліну канчаў:

— А чаму ён пазаўчора шпака з мае шпакоўні зьеў? Хоць ён і бацюшкаў, але нябось не пасароміўся посту – зьеў дачыста... Хай ён першы ў споведзь ідзе, тады й я за ім...

Вось, людзі добрыя, якімі паэты ў дзяцінстве бываюць. Добрая паэзія – катом банку ад гароху прывязаць... Я то крыху й пабойваўся пісаць аб гэтым, хоць хваста ня маю – банку няма да чаго прывязаць. Але не падумайце толькі, што ён ужо такі лядакі – калі яго першы не зачэпіш, дык рахманы, як цялушка.

Гэта я вам пра аднаго паэта. А ў нас жа іх цэлая куча! Вось хоць бы ўзяць самага Дванаццатага (што падарозе прыбіўся): нічога ня зробіш – паэт таксама. Толькі, праўда – у яго душа для гэтага залірычная. Ён і сам кажа: „Вось, браткі мае, як сяду я пісаць, дык ня ўсьпею пярэ абмачыць (купіў самапіску, дык папсавалася), як ужо сьлёзы уваччу стаяць. А празь сьлёзы якое пісаньне? Так і прыходзіцца на наступны дзень адкладваць...”

Ёсьць і яшчэ адзін – Цімохам сябе заве (гэта ўсё сталыя паэты; ёсьць у нас і пару ў запасе – на выпадак, калі каторы із сталых захварэе). Кажу – Цімохам сябе заве, бо акрамя яго ніхто так яго не называе. Яму, бачыце, закідаюць, быццам ён нешта з Каўказам супольнага мае, дзе навет інакш не завуць як „Душа”. Але я, чалавек справядлівы, мушу сказаць: колькі я ягоных вершаў ні чытаў, дык ні ў адным пра Каўказ не гаворыцца. Так што гэта можа й няпраўда... Дык што вам яшчэ пра яго сказаць? А што вершы піша, дык гэта праўда – сам навет бачыў, можна сказаць (а я, ведаеце, люблю нос усюды ўтыркнуць – ня толькі туды, куды просяць. Асабліва за разумнымі людзьмі падглядаць люблю – усё-ткі некалі пахваліцца можна будзе. Ды да гэтага й фах мой такі).

Можа пра паэтаў і годзе?

Трэба ж кожнаму патрошку. Цяпер вось возьмемся за прэзаікаў. А гэтым хварэюць у нас, можна сказаць, усе: прозай гавораць нат нашыя паэты (ня ведаю, як іншыя, але нашыя гавораць прозай: ня

могуць вершам, ці ня хочуць – хто іх ведае). Але кажучь: гаварыць прозай – гэта адна рэч, а пісаць – можна сказаць, другая. Дый такіх у нас хапае: адзін вельмі вучоныя артыкулы смаліць (мая галава для іх задурная – ніяк да толку ў іх дайсьці не магу), другія – апавяданьні, трэйція – аповесці, а то й раманы, чацьверты – хоць ліст да якога сябры напіша – усё прозай!

Дык вось мы паглядзім, што тут за людзі. Вы пэўна, паважаныя чытачы, да прэзаікаў такое павагі мець ня будзеце, як да паэтаў. Яно й праўда: адно слова што знача – паэт! Так сабе і ўяўляеш нешта такое... ну, такое паэтычнае, што й не апішаш. Цяпер, праўда, лягчэй быць паэтам, як даўней – даўней, кажучь, ад паэтаў патрабавалася ня толькі розных рытмаў ды рыфмаў, што цяпер рэдка знойдзеш, але навет каб і сэнс быў! Цяпер жа справа лёгкая. Галоўнае напісаць так, каб дасюль яшчэ так ніхто не дагадаўся. Але ня туды мы палезьлі – нас цікавяць прэзаікі.

Пачнем і тут ад самага заядлага (ступень заядласці аблічаецца па колькасці паперы, якую кажны псуе – гэта ўжо справа нашага матэматыка). Гэта — наш Вазёрны, ці Балотны (дзе вазёры, там і балоты павінны блізка быць). Аб ім пісаць можна было б і шмат, але баюся, што ўсё надарэмна. Зь яго, бачыце, можа й былі б людзі, каб не адна справа. А піша ён, можна сказаць, да ўпаду – мы навет баяліся некаторы час, што, чаго добрага, раман які выдумае. І навет магчыма, што так і было б, каб ён, бедны, не... закахаўся. Звалілася гэтая хвароба на яго ня вельмі даўно. Стараўся ён гэта скрыць, але Дванаццатка – народ з доўгагадовай практыкай, перад ёю ня ўтоіш. А з закаханага які толк? Нездарма Дванаццатка яшчэ ўперад пастанавіла высьцерагацца гэтага ўсімі сіламі. Было пастаноўлена, што разводзіць амуры можна толькі зь вялікай адлегласці. Найлепш цераз мора – бясьпека поўная. (...)

№11, ліпень 1948

* * *

Адным словам, круці ня круці, а з Вазёрным выходзіць крышка. Вось і цяпер сядзіць, бедны, і піша. Што, думаеце? Можа які раман? Дзе там, яшчэ горш – ліст да тае, што гэткае няшчасьце на яго навярнула. І толькі адна пацеха: хоць укахаўся, але прозы ня кінуў – навет і ліст гэты прозай лупіць. Гэта як-ніяк дзіва: закаханыя больш у паэзію кідаюцца. Але ён майстра гэтка, што зможа больш нахлусіць прозай, чымся другі паэзіяй. Але ці варта на яго паперу псаваць? Раз жа ўжо сказалі, што крыжык.

А вось вам другі прэзаік – сам Багун Васіль Іванавіч. Па-першае, трэба вам ведаць, гэта самы паважаны наш чалавек – не такі сьвістун і галадранец, як іншыя. А што паважаны, дык на сто працэнтаў: ня

толькі ён сам сябе паважае, але здаецца, што й іншыя часамі. Гэта папершае, а па-другое й самае галоўнае – за яго можаце быць спакойнымі: зь ім гэткага няшчасьця ня здарыцца, як з Вазёрным. Вы можа не паверыце, але гэта так. Я ня супраць вашае думкі, што каханьне – гэта такая поскудзь, што навет і да Васіля Іванавіча прычапіцца можа. Але тут справа ня ў гэтым. Праўда, гэта ня выключана – захацца можа й ён. Але толькі вось што: калі й здарыцца гэта зь ім, дык даведаецца ён аб гэтым найменш два гады пазьней. Як гэта можа быць, пытаецеся вы. А што – адразу відаць, што ўсё-ткі ня знаеце нашага Васіля Іванавіча. Гэта то й ня дзіва: ён чалавек ціхі, ня вылазіць вельмі. Дык вось, як бачу, прыйдзецца мне крыху затрымацца над ім, каб пазнаёміць вас крыху больш зь ім.

Дык вось: Васіль Іванавіч Багун – гэта стары вэтэран „Галоднай Браціі“. Жыў ён там у тым калгасе навет і тады, калі яшчэ й калгасу самога ня было. Таму няма дзіва, што з часам авансаваў ён навет на брыгадзіра. Але ад гэтага ён зусім не зьмяніўся – застаўся цюцелька ў цюцельку такі самы, як і быў раней. Напрыклад: калі ён перад гэтым ня любіў думаць, ці агульна кажучы – варушыць мазгамі, дык высокі чын брыгадзіра ў гэтым кірунку зусім на яго не аддзеіў. Каб вам лягчэй было зразумець, дык уявеце сабе рэзыдэнцыю „Галоднай Браціі“:

Васіль Іванавіч сядзіць за сталом і нічога ня робіць. Трох ці чатырох ляжаць на ложках з падложанымі пад галовы кніжкам і вядуць сэрцаразрываючую дыскусію на тэму: які абед быў лепшы – сяненьяшні ці тыдзень назад? Белы сядзіць патурэчку на сваім ложку й жаласна акампаюе ім на гітары, якая, калі судзіць па выглядзе, напэўна памятае яшчэ турэчку вайну. Раптам Белы адлажыў гітару:

— Васіль Іванавіч, ты часамі ня ведаеш, каторая цяпер гадзіна? Трэба было б за матэматыку ўзяцца, заўтра ж клясная праца...

Васіль Іванавіч ў адказ толькі міла ўсьміхнуўся. Белы яшчэ крыху пачакаў, але бачачы, што той і ня зьбіраецца адказваць, зваліўся на ложак і пачаў лічыць мухі на столі, якіх, на шчасьце, замала ня было. Памалу ўсе прыціхлі. Кажнага мучыла адно й тое ж пытаньне: ці ўдасца сяненья прывалачы вядро аўсянкі з кухні? Гэтак прайшло з поўгадзіны. Раптам у цішы раздаўся голас Васіля Іванавіча:

— Ня ведаю.

Ўсе згодна паднялі галовы:

— Чаго?!

А каторая цяпер гадзіна... (...)

Вось які наш Васіль Іванавіч. (...) Калі вы належыце да тае катэгорыі людзей, што ня толькі чытае „Наперад!“, але й зварочвае ўвагу на аўтараў, дык напэўна ўжо заўважылі, што Багун апісвае большасць-цый тое, што было даўно – соткі гадоў назад, а то й больш. Калі вы

яшчэ не дадумаліся да прычыны, дык я вам памагу: справа простая – цяперашняе да яго яшчэ не даходзіць...

А вось вам яшчэ адна асоба. Па прозьвішчу яго зваць ня буду – не хачу чытачом наганяць апэтыту. Справа ў тым, бачыце, што ў яго вельмі смачнае прозьвішча. Праўда — рыбнае. Але не з марское рыбы, якою тут кормяць усіх нас кожную пятніцу – ад гэтае б і цень апэтыту прапаў. У яго прозьвішча, хоць рыбнае, але чыста беларускае – такое рыбы, хоць трэсьні, дык у Ангельшчыне ня знойдзеш. Гэта рыба прывазная. Але бяда: рыбны чалавек пачаў апошнімі часамі выракацца свайго прозьвішча. Уявіў ён сабе раптам, што гэткай рыбе ў Ангельшчыне ня месца, і пачаў зваць сябе Палічам. Ну, а нам што – навет каб ён назваў сябе Баўтунічам, дык мы нічога б да яго ня мелі – рыба рыбай застанецца. Праўда, я яму радзіў, каб назваў сябе Дымічам – ад таго, што ён людзям мазгі ад часу да часу падкурваць любіць. Але кажуць – дзе дым ідзе, там мусіць нешта паліцца. Дык хай сабе будзе Паліч. Дык вось гэты Паліч таксама займаўся калісьці літаратурай (і як на злосьць -- гэтаксама прозай), але пасья пастанавіў, што чытаць куды цікавей і лягчэй, чымся пісаць. Ну, пакуль ён ня зьменіць свайго погляду, дык і пісаць аб ім няма чаго. Хіба ўжо пры помачы чытаньня ўлезе на Парнас... (..)

Пішы ня пішы, а празаікаў усё яшчэ цэлая грамада. Возьмем цяпер з чаргі самага кудлатага. Аб ім я шмат пісаць ня буду – баюся. Чаго добрага, яшчэ не дацэніш чалавека, а пасья цябе будзе судзіць гісторыя. Магу вам, праўда, прызнацца ў сакрэце, што з паўгода назад ён пачаў пісаць раман. Калі судзіць па пачатку, дык павінен быць вельмі добры – ён быў прымочаны сьпіртам. Уся Дванаццатка брала актыўны ўдзел. Я тады ўсё ніяк ня мог зразумець – для чаго гэта робіцца? Аж цяпер ведаю: аўтар ужо наперад ведаў, што гэтаму пачатку прыйдзецца доўга ляжаць. (...)

№12, жнівень 1948

* * *

(...) Прыйшла чарга й на мяне – Архіпа. Як усе парадчныя людзі, пачну ад біяграфіі. Радзіўся я... а зрэштай – якая вам справа, калі я радзіўся. Скажы вам калі, дык вы гатовы папытацца: „А як? А чаму?” А тады й самому прыйдзецца ламаць галаву: чаму я радзіўся? Гэтага пытаньня лепш закранаць ня варта. Прызнацца вам – як і калі, дык я й сам добра не памятаю, як ні стараюся прыпомніць. Тут мо й няма нічога дзіўнага: вас папытай, што вы елі пазаўчора на сьнеданьне, дык і то няведама, ці адкажаце. А я ж радзіўся не пазаўчора. На адно толькі магу вам адказаць пэўна: я радзіўся. Гэта факт, які ніхто не запырэчыць. А ўжо калі якая зьявера знайшлася, дык давайце яе сюды: я тут на кулаках даведу, што я ня толькі радзіўся, але што яшчэ й не памёр. (...)

№15, лістапад-сьнежань 1948

Архіп Папліска

НАША РЭДАКЦЫЯ

— Гэлло, бойс! Пятая гадзіна – пара падымацца!

— Вось, круцыфікс няшчасьце на маю галаву – сьніш сабе нешта добрае, а тут табе – гэлло, бойс! І аблаяць няма як – ні ён па-беларуску, ні я па-шатляндзку не разумею... Не, нічога ня будзе – трэба будзе хоць лаяцца навучыцца па-шатляндзку – тады хоць злосьць спагнаць будзе можна, — ня мог супакоіцца Кудлаты, паварочваючыся на другі бок.

— Ты лепш са злосьці напішы што-небудзь у часапіс – тады і я ад цябе адвяжуся, і табе добра будзе.

— Ну, павяло! Ізноў цэлы дзень спакою ня будзе – напішы й напішы. І ня гапне нідзе кусок вугалю на тваю галоўна-рэдактарскую галаву – хоць сьвяты супакой быў бы, дыхнуў бы чалавек вольна!

Галоўны рэдактар ня слухаў – усьцягваючы на нагу горніцкі чаравік, ён ужо атакаваў другога:

— Э, Ясень! Як гэта цябе адвучыць даўгія вершы пісаць? А то напіша, дык на балонку ня ўперці! Вось хоць бы апошні – два радкі абавязкава трэба выкінуць – ні іх на адной балонцы ўмясьціць, ні на другую пераносіць. Проста прышыў кабыле хвост.

— Я табе як выкіну, дык праз трубу выляціш! У двух апошніх радках самы цымус, а ён – выкінуць!

Васіль Іванавіч, нацягваючы камбінэзон, трывожна глянуў у бок рэдактара:

— Цяпер, здаецца, прышла чарга на атаку ў мой бок?

— Бачыш – на злодзеі шапка гарыць! Але праўда, кром сьмеху, ты напішы там што-небудзь легендарнага. Ты ж добра ведаеш, што ў іншым выпадку я табе ўсёроўна жыць ня дам.

Бярозка, адчуваючы, што вецер пачынае вярнуць у яго бок, дыпляматычна „змыўся”.

* * *

Амнібус гудзе – Дванаццатка едзе на працу.

— Увага! – стараючыся перакрычаць шум матору, на ўсё горла зароў рэдактар. – Дзеля таго, што часу маем увабрэз, адчыняю надзвычайнае паседжаньне рэдкалегіі.

— Божа мой. Зноў павяло. Пакажэце мне дзе-небудзь якую дзюрку на гэтым сьвеце, дзе-б можна было схавацца ад гэтае тупое пілы, бо інакш, мусіць, вешацца прыйдзецца, — зноў застагнаў Кудлаты.

Рэдактар, ні на што не зважаючы, прадаўжаў:

— На парадку дня: першае — **выціск** адпаведнае колькасьці фунтаў з Дванаццаткі дзеля выданьня наступнага нумару; другое –

націск на Дванаццатку дзеля хутчэйшае падрыхтоўкі матарыялу на той жа нумар; трэцяе – **адціск** таго ж нумару.

— Вось асядлаў: выціскае, націскае, адціскае – як гэта ў чалавека яшчэ дух трымаецца пасля ўсіх гэтых ціскаў?

Рэдактар ня слухаў:

— Што да выціску, дык справа кароткая – кожны дасць, калі трэба, і справа скончаная. Вось што...

Ён перарваў, бо пры павароце машыны яму прышлося зрабіць двойное сальта. Трымаючыся за вялікі гузак на ілбе, ён стараўся прыпомніць, аб чым ішла гутарка.

— Што гэта я хацеў сказаць? Ага! Што да другога пункту, гэта значыць да націску, дык тут справа горшая – практыка паказвае, што замоцна ціснуўшы, можна выціснуць пшык. Вось нядаўна адзін, не паказваючы пальцам, аддаў мне паправіць сваё апавяданьне. Божа мой, чаго там няма! Сюжэт туманны, а думкі ператрэсеныя, як гарох з капустаю.

Белы (той цяжнейшы) неспакойна заварушыўся.

— Чаго ж ты хочаш – гоніш увесь час у карак, што й падумаць няма часу. Я ж пісаў учора, едучы ў амнібусе. Трэсла страшэнна, дык што ж тут дзіўнага, што думкі растрэсьліся? А ад твайго назаляння ня то што сюжэт, але і ў галаве затуманіцца, спакою няма! Учора залез я ў шахце ў цёмны куточак і давай пісаць, прысьвечваючы лямпкай. Трэба ж было нарвацца інструктару. Ледзь бяды не набраўся – запісаць хацеў. Дый наагул хацеў бы я ведаць, хто з вас большы начальнік, каго слухаць – цябе ці інструктара?

— Слухай мяне, — адказаў той.

— Дык бяда ня міне...

— Ну, добра, добра. Дык значыць, каб матарыял быў назаўтра гатовы. Цяпер у нас астаўся трэйці пункт – адціск. Што нам скажа на гэта паважаны спадар тэхнічны рэдактар?

Той злосна павярнуўся.

— А тое скажу, што ўжо тры начы ня спаў.

— Дзіўны чалавек! Ты сабе ноччу сьпі, толькі ўдзень мусіш пастарацца, каб дзе-небудзь адціснуць. Гэта табе не ў Нямецчыне, дзе стаялі пад ложкам чатыры рататары. Вось тут папрабуй!

— Дурань! Кажа: ноччу сьпі. Як жа спаць было, калі чалавек начную зьмену меў?

— Ну, не хвалойся. Але скажы: прадбачыцца што-небудзь на гарызонце?

— Не твая справа!

— Ага, значыць, усё ў парадку. Калі тэхнічны рэдактар злосны, значыць нешта наклёўваецца.

Амнібус пад'ехаў да шахты.

* * *

У шахце цёмна. Змрок расьсейваюць толькі лямпкі шахцёраў. Глянуўшы, выглядае, быццам у кожнага замест галавы сядзіць на тулаве лямпка.

Дванаццатка працуе што пыл курыць – ваганэткі аж з рэйкаў звальваюцца, калі ўлепіцца каторы. Меншы Кудлаты, які ўжо ўсьпеў дзесьці ўмазацца, выглядаў як сам Люцыпар. Ён роў на ўсё горла, падганяючы іншых. Нарэшце рэдактар страціў цярплівасьць:

— Ясень! Ты з усіх наймацнейшы. Вазьмі ў мяне зь левай кішані насатку й заткні, калі ласка, горла гэтаму Кудлачу.

— Вось народ, каб яго дзяцінец! Нават крыкнуць не даюць.

Раптам увагу ўсіх прыцягнуў трэск, які раздаўся з таго боку, адкуль гнаў ваганэтку цямнейшы Белы. Па ўсім відаць ён урэзаўся каскай у слуп, што падпіраў стоць. Ён стаіць, сагнуўшыся, і трымаецца абедзвюма рукамі за галаву.

— Ёсьць!!! – раптам не сваім голасам зароў ён і, дастаўшы дрыжачымі рукамі алавік, пачаў нешта запісваць.

— Што? – у адзін голас спыталіся ўсе.

Той не адказаў, пісаў далей.

Ясень глянуў на Папліску, спачувальна паківаў галавою і пачаў круціць пальцам па ілбе, паказваючы на цямнейшага Белага.

— Зьвіхнуўся, мусіць мазгі ператрусіў.

— Сюжэт ёсьць! – нарэшце адазваўся Белы.

— Які? Для чаго?

— Для апавяданьня, зразумела.

Васіль Іванавіч глянуў на яго й паківаў галавою:

— Выходзіць, зь цябе яшчэ будзе толк – заўтра можа рэзьнешся мацней, дык павінна выйсьці аповесьць. А там зарызыкаваць прыдзецца – спусьцім табе на галаву кусок вугалю, калі застанешся жывы, дык раман забяспечаны!

Белы не адказаў нічога. Ён толькі злосна глянуў і пачаў абмацваць галаву.

Так працуе нашая рэдакцыя...

№5, 15 лютага 1948

Рэдакцыйныя праблемы. Супрацоўнікі звонку

Сваім зьместам „Наперад!“ адлюстроўваў перш-наперш журналісцкі й літаратурны патэнцыял самое Дванаццаткі, а таксама нашы нацыянальна-палітычныя перакананьні ды агульныя зацікаўленьні. Але мы, зразумела, імкнуліся як мага пашырыць кола супрацоўнікаў, і з часам на старонках

„Напераду” з’явіліся прозьвішчы аўтараў збоку. Адных мы запрасілі да супрацоўніцтва, іншыя самі прысылалі матарыялы. Вельмі прыхільна паставіўся да нашых літаратурных і журналісцкіх пачынаньняў дасьведчаны ў гэтым наш настаўнік з гімназіі Антон Адамовіч. Мы былі ўсім вельмі ўдзячныя. Рэдакцыйныя праблемы часапісу й разуменьне ягонага характару адлюстраваны часткава ў двух лістох, зьмешчаных ніжэй. Першы ліст – мой да др. Вітаўта Тумаша, другі — Уладзімера Цьвіркі да Вацлава Пануцэвіча. Лісты гэтыя рупліва перахаваў у архіве БІНІМ наш сябра Вітаўт Кіпель, за што яму вялікая падзяка.

30 лістапада 1948

Вельміпаважаны Спдар Доктар!

Надаўна ў гутарцы із сп. Чаславам Будзькам мы даведаліся Ваш адрас. Вы напэўна чулі, што ў Ангельшчыне недзе ёсьць нейкая „дваццацатка”, якая выдае часапіс „Наперад!”. Вось я якраз і пішу ад імя рэдакцыі гэтага часапісу. Дасюль выйшла ўжо 12 нумароў; хутка будуць гатовыя наступныя два нумары. Калі б Вы мелі жаданьне пазнаёміцца бліжэй з нашым часапісам і з нашай працай, мы б прывіталі радасна гэтую думку. Цяпер, калі мы атрымалі Ваш адрас, ёсьць якраз добрая магчымасьць. Думаю, што й Вы таксама ня будзеце мець нічога супраць, каб яе выкарыстаць.

Справы ў нас выглядаюць наступна:

Часапіс наш для моладзі галоўным чынам. Ён, зразумелая рэч, каб апраўдаць сваё прызначэньне, мусіць быць цікавым, жывым, захапляючым. Дзеля гэтага патрэбнае шырокае спрацоўніцтва ня столькі з самой моладзай, колькі з людзьмі старэйшымі, якія б перадалі гэтай моладзі сваё дасьведчаньне, веды, жыцьцёвыя дазнаньні. Дзеля таго, што Бацькаўшчына пакінутая ў гадох маладых, а то часам і дзіцячых, патрэбна стварыць жывы вобраз Яе. Гэта вась і змогуць зрабіць людзі, якія больш чым мы былі там, і больш чым мы ведаюць Яе.

Дасюль мы ўкладалі ў часапіс усё, што маглі. Аднак удасканалваць яго мы мусім з кожным нумарам. Супрацоўніцтва пакрышку навязваецца. Думаем таксама, што й Вы не адкажацеся на нашу прапанову аб супрацоўніцтве. Нат лічым, што зьяўляецца абавязкам кожнага старэйшага перадаць моладзі свае веды й дасьведчаньне.

У нашым часапісе дасюль яшчэ ня было аддзелу, які б гаварыў што-небудзь з геаграфіі й этнаграфіі Беларусі. А гэта так патрэбна! Вы маглі б нам зрабіць у гэтым вялізарнейшую дапамогу. Ведаем таксама, што й з іншых галінаў Вы маглі б быць шмат у чым карысныя для часапісу, а гэтым самым для моладзі й наагул для нашых чытачоў.

З геаграфіі патрэбныя былі б артыкулы аб Беларусі агульнага характару, а таксама запіскі й уражаньні з падарожжаў, апісаньні цікавых мясцінаў на Беларусі (тут асабліва трэба зьвярнуць увагу на нашыя рубяжы,

на якія цяпер лезуць з усіх бакоў чужынцы) і г.д. Усё гэта, уложанае ў цікавай форме, чыталася б усімі зь вялікім захапленнем. Акрамя гэтага, могуць быць у Вас і свае тэмы.

Тут маю яшчэ адну просьбу.

Вы, калі ня мыляюся, былі асабіста знаёмы із сп. Энгельгардтам, а таксама вялі зь ім у сваім часе карэспандэнцыю. Дзеля таго, што гэны чалавек сваёй працай увайшоў у нашу гісторыю, мы хацелі б пазнаёміць чытачоў шырэй зь ягоным жыццём, а асабліва зь ягонай працай і паглядамі. Варта было б зьмясьціць адзін зь ягоных перакладаў на намецкай мове. Каб адлюстраваць ягоныя адносіны да беларускае справы й ягоныя пагляды на яе, можна было б даць урыўкі ягоных лістоў. Аб ім самым маглі б ад сябе сказаць колькі словаў. Лічым, што гэта мае й вялікае прапагандовае значэнне.

Праўдападобна, нядаўна ў заходнюю зону Нямеччыны пераехала спадарыня Дубеўкоўская (Мэнке). Калі б Вы маглі падаць нам ейны адрас, мы б скарысталі з нагоды навязаньня лучнасьці зь ёю.

На гэтым хіба скончу. З надзеяй на Вашае супрацоўніцтва чакаю адказу. Часапіс вышлем. Перадаю прывітаньне ад Дванаццаткі й жадаю поспехаў у працы!

Жыве БНР! Ад імя Рэдакцыі „Наперад!“

З пашанай Я. Запруднік

20 жніўня 1949

Вельміпаважаны сп. Пануцэвіч!

Можа й здзівіцеся, атрымаўшы ліст ад мяне, бо карэспандэнцыю ў вагульным вядзе ў нас Запруднік. Бяда ў тым, што з усім ён справіцца ня можа, і мне прыйшлося „супрацоўніцкую“ перапіску пераняць зноў. Справа яшчэ ўскладняе тое, што я зь ім на розных зьменах і бачымся толькі ў канцы тыдня, так што ён часта ня ведае, што рабіць з супрацоўнікамі.

Першым чынам хачу Вам ад Рэдакцыі шчыра падзякаваць за прысланы матарыял – маю наўвэце „Яцьвягаў“. Гэта запраўды паважная праца, ды да гэтага так патрэбная. Якраз такіх рэчаў нам не хапала ў часапісе. Думаю, што нічога ня маеце супраць таго, што я ад Рэдакцыі даў зліграф – вынятак з пастановы Рады БНР. Мне здаецца, што ён якраз на месцы. Гэтаксама спадзяюся, што супраць паправак ня будзеце мець нічога. Між іншым, артыкул пераглядаў і даваў свае заўвагі сп. Будзька /Часлаў/. Аднак ад прынцыповых паправак я ўхіляўся.

Пішучы да нас, Вы, здаецца, успаміналі, што маеце яшчэ матарыялы. **Чакаем!** Будзем вельмі ўдзячнымі, калі прышляце іх. Я дык спадзяюся, што ў 22-гі нумар, які пачынаем рыхтаваць, атрымаем ад Вас зноў. Дык яшчэ раз: калі маеце нешта гатовае, дык вельмі просім.

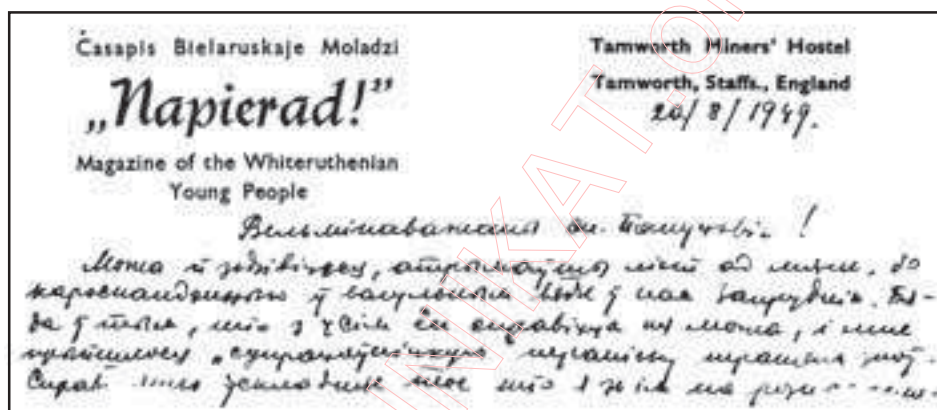
У нас спэцыяльных навінаў няма. Ёсьць надзея, што хутка выедзем на студыі. Гэта ня мае нічога да „Напераду“ – ён будзе выдавацца далей, як

толькі прыстасуемся да новых абставінаў. Гэта, зразумела, у такім выпадку, калі выехаць удасца.

Яшчэ адну хачу парушыць справу: я ведаю, што Дванаццатка перад Вамі ў даўгу (матарыяльны маю наўвеце). Ці не маглі б Вы падаць нам дакладныя лікі? Запруднік пісаў ужо ў гэтай справе сп. Панькову, і ён абяцаў гэтаксама зрабіць, што можа. Найлепш будзе, калі падасьце лікі, бо хочам расплаціцца, каб не зацягваць. Не забывайцеся напісаць аб тым, што найлепш прысылаць. „Гулівэр” памаленьку прадаецца. Разаспаныя абвесткі, і людзі памалу прысылаюць замоўленьні.

Пішэце, што чуваць у Вас. Канчаю, бо маю яшчэ напісаць каля 8 лістоў. Жыве БНР!

Ваш У. Цьвірка

ф7-5 (70)

Факсімільнае ліста Уладзімера Цьвірка да Вацлава Пануцэвіча.

Апрача сяброў Дванаццаткі, у часопісе друкаваліся аўтары: Натальля Арсеньнева, Янка Юхнавец, Алесь Салавей, Масей Сяднёў, Ніна Раса (Ніна Абрамчык), Лясная Кветка (Ларыса Геніюш), У. Сноп (Уладыслаў Рыжы), Аўген Кавалеўскі, Мікола Вольны (Мікола Панькоў), Мікола Куліковіч, Л. Іскра (а. Леў Гарошка), Мікола Равенскі, Вацлаў Пануцэвіч, Вітаўт Тумаш (пад псеўдонімам Я. Яшчар), Рагулявец (Барыс Рагуля) ды іншыя (гл. у канцы гэтага разьдзелу зьмест усіх нумароў „Напераду”). Дарэчы, некаторыя творы больш нідзе не перадрукоўваліся. Гэтак, прыкладам, у вялікім зборніку Н. Арсеньневай „Між берагамі” (Нью-Ёрк, 1979) няма перакладу пралёгу й сцэны ля балькону з Шэкспіравае паэмы „Рамэо й Джульета”, зьмешчанага ў „Наперадзе” (№25; гл. разьдзел VIII).

Друкавалі мы таксама творы роднае літаратуры, забароненыя савецкай цэнзурай на Бацькаўшчыне: вершы Янкі Купалы, Уладзімера Дубоўкі, Максіма Багдановіча. Быў перадрукаваны артыкул Міколы Шкялёнка „Культурнае рабства” (псыхалёгія вырадка, які адзначаецца „пагардай да сябе й свайго”). Давалі пераклады замежных аўтараў: заснавальніка скаў-

тынгу Бодэн-Паўля, О. Мардэна — аўтара кнігі „Воля й посьпех“, Райнэра Рыльке, Эдгара Аляна По ды іншых.

У часапісе, апрача літаратурных твораў і культуралогічных артыкулаў, былі разьдзелы: „Скаўцкі куток“ (хроніка, артыкулы), „З шырокага сьвету“ (палітычны гумар), „Адказэце“ (галаваломкі), „Трасянка“ (дзівосы), „Пошукі“. Адносна гэтага апошняга разьдзелу, у 8-м нумары было пададзена:

У в а г а !

Пачынаючы ад гэтага нумару, адкрываем Аддзел Пошукаў. Дзеля таго, што наш часапіс высылаецца ў розныя краіны (Нямеччына, Францыя, Бэльгія, Канада, ЗША, Аргентына, Марокко і г. д.), спадзяемся, што гэта дасьць магчымасьць шмат каму з нашых суродзічаў адшукаць сваіх родных ці знаёмых, расьцярушаных па чужыне.

Заўвага: Абвесткі аб пошуках зьмяшчаюцца бясплатна.

Зьмест „Напераду“

Пісалі мы ў сваім часапісе пра тое, чым дыхалі, чым жылі і ў чым былі настальгічна закаханыя. Гэта — Беларусь, боль па якой быў завостраны ня толькі чужынай, але й атрыманым у гімназіі патрыятычным узгадаваньнем; цудоўная, успрынятая празь юнацкія вочы, прырода роднага краю; народныя традыцыі; атрыманая праз школу слаўная мінуўшчына народу, ягоная цяжкая сучаснасьць і няпэўная будучыня ды справа вызваленьня Бацькаўшчыны. Гучэлі таксама матывы толькі што перажытых гадоў вайны, юнацкага каханьня, балючых ростаньў ды радасных спатканьняў. Бэлэтрыстыка „Напераду“ прасякнутая матывамі рамантычнага каханьня, збройнага супраціву, помсты й гераізму, кансьпірацыйнага супрацоўніцтва паміж нацыянальнай партызанкай і мірным жыхарствам на фоне ваенных падзеяў, расейскае акупацыі, бальшавіцкіх рэпрэсіяў, калектывізацыі, вывазаў у Сібір ды змаганьня ў імя свабоды й незалежнасьці.

Важнае месца ў часапісе займала палітычная публіцыстыка, перасыпаная такімі тэрмінамі, як „Бацькаўшчына“, „змаганьне“, „свабода“, а разам зь імі — „упорыстая праца“, „далейшая навука“, „самаахвярнасьць“ і да гэтага падобныя. Публіцыстычныя артыкулы, пісаньня ў бальшыні сябрамі Дванаццаткі, гавораць ня толькі пра ідэйныя перакананьні выдаўцоў „Напераду“, але адлюстроўваюць таксама сьветаглядныя ды арганізацыйныя праблемы ўсяе нацыянальна сьведамае беларускае эміграцыі таго часу. Пра агульны настрой Дванаццаткі сьведчаць ужо самыя загалоўкі перадавіцаў: „Наперад!“, „У грамадзе сіла“, „Усьведамляйце!“, „За незалежнасьць“, „Пад скаўцкі сыцяг!“, „Пасыўнасьць — наш вораг!“, „На выпадак вайны“, „Канцэпцыі фэдэрацыяў і мы“. У публіцыстыцы й некаторых вершах гучаць разам зь юнацкім ідэялізмам заклікі да здабываньня ведаў, пашыраньня вестак пра Беларусь сярод чужынцаў, супрацоўніцтва зь іншымі

паняволенымі народамі, а таксама наважанасьць раней ці пазьней вярнуцца на Бацькаўшчыну. Чужына ўспрыималася адназначна, як месца часовага побыту.

Некаторыя тэмы публіцыстычных артыкулаў, іхны інтэлектуальны ўзровень, дэманструюць якраз тое, што ўразіла праф. А. Баршчэўскага, калі ён у 1990 г. ўпярышыню азнаёміўся з „Наперадам” – палітычная дасьпеласьць юнакоў, што мелі толькі сярэднюю асьвету. Вось, прыкладам, як празорліва вызначыў арганічную ўзаемасувязь незалежнасьці й свабоды (правоў чалавека) Уладзімер Цьвірка (крыптонім — У. С.) у перадавіцы пад заг. „Лятуценні й рэчаіснасьць” (№22):

Незалежнасьць Бацькаўшчыны й дабрабыт народу павінны быць у нас аднам неразлучным паняцьцем. Яго ня можам дзяліць. Зразумеем гэта тады, калі ўсьведамім сабе, што незалежнасьць – гэта адкрыцьцё шляхоў да дабрабыту. Вось чаму ўсе паняволеныя народы імкнуцца да самастойнасьці, хоць часамі акупант і не практыкуе фізычнага тэрору й вынішчэньня, як гэта ёсьць з нашымі народамі. І мы, змагаючыся за незалежнасьць Бацькаўшчыны, змагаемся ня толькі за вызваленьне свайго народу ад зьдзеку і прыгнёту акупанта, але й за вызваленьне яго ад усіх вынікаў шматгадовае няволі. Гэтае ж другое будзе магчыма толькі тады, калі здабытая незалежнасьць будзе поўнай – калі слова «незалежнасьць» будзе ў кожным выпадку, бяз выняткаў, раўназначнае слову «свабода» – сабода народу, а гэтым самым і адзінкі. Толькі тады, калі народ наш будзе поўным гаспадаром на сваёй зямлі, калі ня будзе ніякіх абмежаваньняў у выяўленьні творчых сілаў яго ўва ўсіх дзялянках жыцьця, калі кожнай адзінцы будуць забяспечаныя ўсе асноўныя свабоды чалавека, — толькі тады мы будзем мець права назваць нашу Бацькаўшчыну незалежнай.

Выдавецкія справы.

„Ангельскі” й „бэльгійскі” пэрыяды

„Наперад!” „ангельскага” пэрыяду выходзіў накладам 300 экзэмпляраў. Цана паасобнага нумару спачатку была 1 шылінг, а з нумару 12-га — 1 шылінг і 6 пэнсаў. Галоўнай крыніцай нашых фінансаў былі сяброўскія складкі, якія ўносіліся менш-больш рэгулярна (зь некаторай панукай паасобным сябром). Былі ў нас таксама й „мэцэнаты”, якія, прыехаўшы таксама, як і мы, на заробаткі ў Вялікабрытанію, у меру сваіх сьціплых ашчаднасьцяў спрыялі нам сваімі пасільнымі ахвяраваньнямі. Да ліку такіх належалі найбольш Лявон Хвалько й Часлаў Будзька. Гэты апошні служыў нам таксама сваімі агульнымі парадамі. Пасьля прыбыцьця на сталае месца працы ў шахтах, з друкаваньнем праблемы ня было, апрача хіба адлег-

ласьці ад Тамўартсу да Лестэру, куды даводзілася ездзіць аўтобусам, за-
возячы туды матрыцы, а адтуль — адбітыя балонкі часапісу, якія на месцы
ўжо трэба было ўкласьці ў вокладку ды зьбіць для рассылкі. Выконвалі гэ-
тае заданьне па чарзе найчасьцей тыя, каму даводзілася менш укладаць
часу ў іншую працу рыхтаваньня часапісу.

Янка Жучка ўспамінае:

Аднойчы мне й Дзехцяру прыпала чарга ехаць у Лестэр па гатовы нумар. Даяжджаць туды трэба было аўтобусам і толькі сыботамі, бо ж сярод тыдня кожны быў заняты працай у капальні. Але выйшла так, што я ўзяў дадатковую начную зьмену зь пятніцы на сыботу. Дык вось, цэлую ноч ня спаўшы, мы па дарозе зь Лестэру так заснулі, што не заўважылі прыстанку, дзе трэба было рабіць перасадку на іншы аўтобус. Каб не разбудзіў нас кантралёр білетаў, дык заехалі б кудысьці далёка ад наша-га гостэлю.

У выхадзе „Напераду“ быў вымушаны трохгадовы перапынак у сувязі зь пераездам дзевяцёх сяброў Дванаццаткі на далейшую навуку ў Бэльгію. Апошні „ангельскі“ нумар часапісу (23-ці) быў датаваны лістападам-сьнежнем 1949-га, а рассыланы ўжо ў студзені наступнага году. У ім мы паведамлі:

23-ці нумар „Наперад!“ зьяўляецца апошнім, выданым у Ангельшчыне. Прадбачаны выезд і клопаты, зьвязаныя зь ім, былі прычынай аж гэткага спазьненьня нумару, падрыхтоўка якога была пачатая ў канцы мінулага году, але была спыненая аж да канчатковага ўста-леньня даты выезду.

Добра ўсьведамляючы цяжкасьці, якія прыйдзецца перамагчы на новым месцы, але й гэтаксама добра ўсьведамляючы патрэбу далейшага выдаваньня „Напераду“, Дванаццатка спадзяецца прадаўжаць працу выдавецтва.

Аднэй з найбольшых перашкодаў да пераможаньня будзе, зразумела, матарыяльны бок справы. Таму заклікаем усіх тых чытачоў, што маюць задоўжанасьць у касе „Напераду“, неадкладна пакрыць яе (рахунак залучаны), перасылаючы грошы „Посталь Ордэр’ам“ на наш стары адрас. Ува ўсіх іншых справах карэспандэнцыю просім кіраваць на наш новы адрас:

„Napierad“
8 Hoover Place
Louvain, Belgique

Пакідаючы Ангельшчыну пасьяля двухгадовае працы ў ёй, наша рэдакцыя верыць, што чытачы ня будуць прымушаныя доўга чакаць на зьяўленьне „Напераду“ і, у выпадку неабходнасьці, памогучь мата-

рыяльна ў аднаўленьні працы нашага выдавецтва празь перадплату ці іншымі шляхамі, аб якіх пастараемся сваечасова паведаміць.

З надзеяй на хуткае аднаўленьне сувязі

Р э д а к ц ы я

Акунушыся ў Лювэне ў студэнцкае жыцьцё ды грамадзкую працу, а таксама ў мастацкую самадзейнасьць (беларускі студэнцкі хор, танцавальны гурток ды іншае), перапынак у выдаваньні „Напераду” выявіўся даўжэйшым, чымся мы думалі. Першы „бэльгійскі” нумар (24-ты з чаргі) выйшаў толькі праз тры гады, датаваны студзенем 1953 году. У звароце „Да нашых чытачоў” мы тлумачылі:

Нашы старыя чытачы памятаюць напэўна, што ў апошнім нумары, выдадзеным у Ангельшчыне, мы выразілі надзею, што гэты перапынак будзе часовым і кароткім. Кароткім ён, на жаль, ня быў, і на гэта было шмат прычынаў, зь якіх ненайменшай было пераладаваньне іншай, хоць можа й менш бачнай працай.

Аднаўляючы выдаваньне „Наперад!”, ня трэба хіба пісаць шмат аб ягоным характары ды ідэялёгіі. Для гэтага хопіць перагарнуць колькі старых нумароў. Жыць для Бацькаўшчыны, змагацца за Яе, а калі трэба, дык і памерці – гэта дэвіз ня толькі наш. Гэтым сьвятым заповітам жыве ўся наша моладзь, люстрам якое й імкнецца быць „Наперад!”

У наступным нумары нам давялося яшчэ раз выказацца ў пытаньні характару часапісу:

Насуперак весткам, распаўсюджваным празь некаторыя адзінкі, „Наперад!” не зьяўляецца органам ані Дванаццаткі, ані якой-коліч іншай групы ці „касты”. „Наперад!” – гэта форум маладых, для якіх незалежнасьць Бацькаўшчыны ды дабрабыт свайго народу, гэта асноўная мэта. (...)

Факт рэдагаваньня „Напераду” Дванаццаткай у ніякай меры не павінен звужаць ані кола яго супрацоўнікаў, ані кола чытачоў, як гэта празь нясьведамасьць ці блугую волю паясьняюць некаторыя безадказныя адзінкі.

Тры лувэнскія нумары „Напераду” выйшлі друкам, падвойным накладам і ў новай вокладцы. Намалюваў яе нам Міхась Саўко-Міхальскі, наш сябра-студэнт. Ён жа афармляў і загаловкі, у якіх адчувалася моцная рука кніжнага графіка. Міхась па сканчэньні факультэту гісторыі мастацтва працаваў пэўны час зь вялікай удачай рэстаўратам у каралеўскім палацы ў Брусэлі.

На новай вокладцы „Напераду” ня было ўжо юнака ў паходзе, але засталася паходня, на полымі якое віднеўся беларускі нацыянальны сьцяг

з Пагоняй у цэнтры. Застаўся і надпіс „Часапіс беларускае моладзі“. Вокладкі былі ў колеры, але манахромныя. Лювэнскія нумары „Напераду“ колькасьцю старонак вырасьлі ўдвая ў параўнаньні з ангельскімі. Паглыбілася й сталася больш разнастайнай тэматыка, адлюстроўваючы сабой унівэрсытэцкую асьвету супрацоўнікаў і рэдкалегіі.

Вокладка першага з трох „бэльгій-скіх“ нумароў часапісу „Наперад!“.

Паколькі ні ў Лювэне ні ў Брусэлі нельга было знайсці друкарні з кірылічным шрыфтам, друкаваць „Наперад!“ давялося аж у Мюнхэне, ва ўкраінскай друкарні „Логос“, у якой друкавалася газэта „Бацькаўшчына“. Даяезд туды быў далёкі, зьвязаны і зь візавымі фармальнасьцямі, і з грашовымі выдаткамі. Паштовай дарогай абладзіць усе справы друкаваньня было цяжка, даводзілася некаму з рэдкалегіі ехаць у Мюнхэн і там на месцы дапілноўваць усе дэтэлі выхаду кожнага нумару. Дапамагаў трымаць сувязь з друкарняй мюнхэнец і супрацоўнік „Напераду“ Пётра Сыч. Езьдзілі зь Лювэну ў Мюнхэн рабіць кожны нумар па чарзе: Запруднік, Цьвірка, Марговіч. А рэдагавалі супольна. На двух апошніх нумарох было зазначана: „Рэдагуе Дванаццатка. Адказны рэдактар: А. Марговіч“. Фінан-

савымі справамі далей займаўся Васіль Шчэцька. У архіве захавалася копія ліста, датаванага 27 студзеня 1953 г., да спсп. Ст. Грынкевіча, А. Салаўя, Ю. Віцьбіча, Ч. Будзькі, М. Панькова, М. Сяднёва, А. Адамовіча й Н. Арсеньневай:

Перасылаючы гэты нумар нашага часапісу, мы спадзяемся, што ў наступным будзем мець гонар памясьціць што-небудзь з Вашых матарыялаў. Тым больш, што наступны нумар, які мы плянуем пасьвяціць Сакавіку, хацелася б зрабіць на высокім ідэялягічным і мастацкім узроўні.

У далейшым „Наперад!“ мае быць менш-больш кварталнікам, як мінімум; мы ня можам аднак, у сувязі з нашымі студыямі, прытрымоўвацца цьвёрдае пэрыядычнасьці, і ў меру магчымасьцяў будзем старацца выдаваць яго як найчасьцей.

З узгляду на важнасьць плянаваньня ў выдаваньні часапісу, было б вельмі карысна, калі б Вы маглі зазначыць, у якой менш-больш ступені можна было б разьлічваць на Вашы матарыялы.

Нам хацелася б таксама пачуць Вашу крытыку адносна гэтага нумару. Гэта нам дасьць магчымасьць высьцерагацца памылак, якія выніка-

юць ці то з адсутнасці належнае журналістычнае падрыхтоўкі, ці з іншых прычынаў.

Дык з надзеяй на далейшае цеснае супрацоўніцтва, застаемся з глыбокай пашанай да Вас –

А.Марговіч,
рэдактар

Пасьля выхату ў снежні 1953 г. 26-га нумару „Напераду” мы былі наважаныя працягваць выданьне, але з перапынкам, пра які гаварыла аб вестка ў часапісе:

Гэтым падаецца да ведама нашых Паважаных Чытачоў, што наступны (27-мы) нумар „Напераду” выйдзе не раней, як у пачатку жніўня 1954. Перапынак гэты спрычыніцца тым, што ўсе сябры рэдкалегіі канчаюць у гэтым годзе свае студыі й дзеля таго мусяць рыхтавацца да канчальных экзаменаў.

Пакуль здаваліся экзамены, надарылася бальшыні з сяброў рэдкалегіі нагода (якая разглядалася намі таксама як і патрэба) паехаць на працу ў Мюнхэн (гл. канец разьдзелу VI). У Мюнхэне выходзіла тыднёвая газэта „Бацькаўшчына”, якую рэдагаваў наш былы настаўнік з гімназіі др. Станіслаў Станкевіч. Газэта патрабавала ўдзелу ў ёй. Платных пасадаў там ня было, усё рабілася на грамадзкай аснове. Я падключыўся ў „Бацькаўшчыне” ў якасьці карэспандэнта й намесьніка рэдактара, займаўся фінансавымі справамі выданьня. Матарыялы ў газэту давалі Марговіч, Цьвірка й Урбан. Апрача гэтага, беларускае культурна-грамадзкае ды палітычнае жыцьцё вымагала ўдзелу. У сувязі з усім гэтым 27-мы нумар „Напераду” гэтак і не пабачыў сьвету.

Аўтары з Дванаццаткі й іхныя псеўдонімы

БУТА АЛЯКСАНДАР	– Алесь Бярозка.
ВОСТРЫКАЎ МІХАСЬ	– Цімох В.
ДЗІМІТРУК ПАВАЛ	– Паўло Дванаццаты.
ЖУЧКА ЯНКА	– Янка Нач, Стась, Я. Ж.
ЗАПРУДНІК ЯНКА	– Сяргей Ясень, Аркадзь Будзіч, А. Б., Ягор Ліцьвін, Я. Л., Т. Смалянчук, М. Беластоцкі.
КАРАСЬ ЛЕАНІД	– Лявон Паліч.
МАРГОВІЧ АЛЯКСАНДАР	– Алесь Галубіцкі, А. Г., Алесь
УРБАН ПАВАЛ	– Паўлюк Вазёрны.
ЦЬВІРКА ЎЛАДЗІМЕР	– Архіп Папліска, Уладзімер Немановіч, У. С.,
ШВАЙЧУК ЛЕАНІД	– Ш. Л.
ШЧЭЦЬКА ВАСІЛЬ	– М. Багун.

Водгукі пра „Наперад!“

Найбольш водгукаў на часапіс было ў лістох ад сяброў і знаёмых ды ад некаторых незнаёмых чытачоў. З таго, што захавалася ў архіве, падаюцца ніжэй выпіскі.

„Пасьля першага нумару ‘Наперад!’ сп. Вайцяхоўскі /Ксенафонт, старшыня бацькоўскага камітэту гімназіі ймя Янкі Купалы/ заўважыў: ‘Мы зрабілі вялікую памылку, што выпусьцілі моладзь.’ (...) А ёсьць што пачытаць /у „Наперадзе“! Зь вялікай нецярплівасьцяй чакаем наступных нумароў.” — **Галіна Ганчарэнка**, Міхэльсдорф, 24 II 48.

„Ваша газэта ‘Наперад’ і іншая грамадзкая праца – пачынаньне, вартэе ня толькі ўвагі, але й пахвалы. (...) Той матарыял, які Вы друкуеце ў газэце ‘Наперад’, сьветчыць аб Вашым творчым росьце, і гэта ў дачыненьні да ўсіх – Вас асабіста /Запрудніка/, Цьвіркі й Шчэцькі.” — **Аўген Кяханоўскі**, Міхэльсдорф, 10 III 48

„Усе захопленыя Вашаю працаю. У Міхэльсдорфе некаторыя чытаюць Ваш журнал зь перажыцьцём і сьлязьмі на вачох. Усе настаўнікі вельмі задаволеныя вашаю працаю, яны ж маюць моцную веру, што Вы напэўна будзеце пераможцамі й асягнуце той пункт да якога Вы імкнецеся.” — **Юзя Брэчка**, Рэгэнсбург, 23 III 48.

„Дарагія й паважаныя хлопцы-махонаўцы! (...) Спэцыяльна аб „Наперад” трэба сказаць тое, што мне зусім спадабаўся сакавіковы нумар, з боку афармленьня і з боку зместу. Калі б сказаць, што зьмешчаны матарыял мае асаблівую вартасьць, то гэта было б няпраўдай. Але калі глядзець на гэтую рэч, як на пачаткі, дык мне яна вельмі падабаецца. І калі б адказаць, ці гэта ‘Крыніца’ ці гэта ‘балотца’, дык яно ні тое ні другое. Гэта скарэй хмызьнячок, але гэты хмызьнячок разьвіваецца ў гай і падае надзею, што гэты гаёк будзе прыгожы. Крытыкаваць паасобныя творы я не бяруся, але відаць выразна, што хлопцы могуць працаваць і разьвівацца.” — **Міхась Міцкевіч**, Міхэльсдорф, 4 IV 48.

„А калі хто атрымае Вашу газэтку, дык чытае зь вялікаю ахвотаю. Так што Вас хваляць, гавораць вось дзе хлапцы: паехалі ў Ангельшчыну за мора і адтуль пішуць свае вясельныя вершы, апавяданьні, апісаньні і г. д.” — **Лёдзя Харытончык**, Міхэльсдорф, 8 IV 48.

„Не забудзь прыслаць ‘Наперад’ за травень. Паводжаньня ў выдаваньні бадай што найлепшага часапісу ў В. Брытаніі – ‘Наперад’.” — **Янка Садоўскі**, Лёндан, 19 V 48.

„Вы пытаецеся аб уражаньні зь 7-га нумару часапісу ‘Наперад!’. Вельмі добрае. Часапіс зусім дасканалы й непараўнальна лепшы ад ‘Шыпшыны’ (дзе амаль адны перадрукі). Увесь матарыял – арыгінальны, сьвежы. І публіцыстыка, і проза й паэзія вельмі добрыя. Мастацкае й тэхнічнае афармленьне ўдалае. (...) Мяне вельмі цікавіць, хто хаваецца пад псеўдонімамі Уладзімера Немановіча й Паўлюка Вазёрнага. Гэта ўжо прэзаікі

зусім сьпелыя й таленты нештодзённыя. Абавязкава хачу ведаць: хто яны? Калі яны засьцераглі рэдакцыю не раскрываць іхных псэўдонімаў, то ці не маглі б яны зрабіць для мяне, як гісторыка літаратуры, выключэньне?” — **Аўген Каханоўскі**, Міхэльсдорф, 8 У 48.

„Наперад!” – часопіс беларускай моладзі, выходзіць у В. Брытаніі. Апошнім часам выйшаў №11. Зьмест багаты й разнакі: ...” — **„Беларус на Чужыне”** №14, 20 верасня 1948.

„Наперад’ кс. Татарыновічу падабаецца. Адно толькі адцеміў, што тэхнічна ня вельмі добра выкананы, г. зн. завялікі друк. Друкаваны меншымі літарамі часопіс быў бы эканамічнейшы, бо на гэтых самых балонках шмат больш зьмясьцілася б матэрыялу, ды выглядаў бы прыгажэй.” — **Янка Садоўскі**, Рым, 9 ІІ 53.

„Пісьмо тваё атрымаў, часопіс ‘Наперад’ таксама. А браток ты мой, трэба прызнаць што даволі салідны, а дзёньнік 12-кі як чытаў дык сосьмеху бокі рваў. Ды што там і гаварыць, і ўсё файнінькае.” — **Піліп Дзехцяр**, Брадфард, 11 ІІ 53.

„Дзякую Вам за ваш часопіс, сапраўды зьмястоўны і цікавы нумар. Шкада, што ня могуць набыць яго іншыя.” — **Вінцэнт Жук-Грышкевіч**, Таронта, 26 ІІ 53.

„Адноўлены часопіс беззаганны як пад вонкавым поглядам, так і пад поглядам зьместу. Калі аднаўленьне гэта вылучна Вашая ініцыятыва, бяз помачы старэйшага грамадзянства, тым большая Ваша заслуга і за гэта належыцца Вам шчырае прызнаньне. (...) Ваш ‘Наперад’ затрымоўвае страсьць на месцы. На хвіліну чалавек забывае пра шэрую сучаснасьць і думкамі вяртаецца на цэлыя гады назад, да моладасьці. І давялося Вам шляхотна пазайздраваць.” — **Др. Станіслаў Грынкевіч**, ЗША, 28 ІІ 53.

„Напраўду журнал заслугоўвае на вялікую пахвалу. Прыемна ўзяць у рукі і пачытаць.” — **Павал Чопчыц**, Манрэаль, 27 ІХ 53.

„Часопіс ‘Наперад’ даволі адказвае свайму назову, сваім сакавітым зьместам прыкоўвае і змушае чытача прачытаць кожны артыкул па артыкулу. Артыкулы знаходзяцца ў ём вельмі добра апрацаваныя, падатныя да чытаньня...” — **Я. Лазута**, Ліны, Францыя, 14 І 54.

Гл. таксама ў ІХ-м разьдзеле ліст Міхася Міцкевіча да Янкі Запрудніка, датаваны Вялікаднем 1948 году.

Пра „Наперад!” былі таксама водгукі ў друку. Кароткія прыхільныя нататкі пра Дванаццатку й першыя нумары, тады яшчэ ня часопісу, а бюлетэньчыка, падала газэта „Бацькаўшчына”, якую рэдагаваў у тым часе наш былы настаўнік Антон Адамовіч. Адгукнуўся коратка й лёнданскі „Беларус на Чужыне”. Даўжэйшы крытычны агляд першага друкаванага нумару „Напераду” (№24, 1953) апублікаваў у „Бацькаўшчыне” (№9, 8 сакавіка 1953) ейны рэдактар др. Станіслаў Станкевіч, таксама наш былы настаўнік. Пад загалоўкам „Часопіс, якому трэба памагчы”, ён пахваліў адно, пакрытыка-

ваў другое й даў пазытыўную ацэнку самому факту выдаваньня такога часапісу малай групкай студэнтаў. Агляд канчаўся словамі:

Паказваючы на некаторыя заганы часапісу, нельга гэтаму дзівіцца, калі ўзяць паду увагу, што быў ён пісаны й рэдагаваны выключна некалькімі асобамі лувэнскай групы нашых студэнтаў, якая ўся налічвае толькі каля 30 чалавек. Таму гэткае часапіс пры такіх сьціпрых сілах, занятых унівэрсытэцкімі студыямі й экзаменамі, зьяўляецца не ў дакор, але ў прызнаньне й пахвалу нашым лувэнцам. Яны гэтым паказлі, як паказвалі ўвесь час іншымі сваімі дасягненьнямі, найпрыгажэйшы прыклад, як трэба працаваць для нацыянальнай справы.

Сп. Станкевіч заклікаў працаўнікоў пярэ, „якія наракаюць, што творы іхныя буцьвеюць у валізах і скрынях, бо няма іх дзе друкваць“, пасылаць свае рэчы ў „Наперад!“ Але для наступных двух нумароў часапісу ніхто, апроча тых, што друкаваліся ўжо, нічога ня выцягнуў з „валізаў і скрыняў“.

На 25-ты юбілейны нумар зарэагаваў, пад крыптонімам „пс“, Пётра Сыч фэльетонам „Трасянка і ўсхліпы душы“, („Бацькаўшчына“ №40, 11.X.953). Калі нумар рабіўся, Сычу было запрапанавана супрацоўніцтва — даць што-небудзь у разьдзел „Трасянка“. І ён, як сказаў, „з добрым намерам крыху ажывіць сухі і нудны матарыял, перапоўнены лікамі ды тэхнічнымі зваротамі, сям-там уплёў у яго некалькі красачак дыскрэтнага, нявіннага чуць ня вэрсальскага гумару“. Але рэдакцыя палічыла Сычовы „красачкі“ неадпаведнымі. І калі выйшаў нумар, наш новы супрацоўнік пабачыў яго ў прыстойнай „вопратцы“: „аб’ёмісты, папера добрая, карэкта старанная“. Але гэтага для яго было замала: у часапісе маладых ён хацеў пабачыць „стыхію, зрыў, рух, дынаміку“. А заміж гэтага угледзеў „пурытанскую пэдантэрыю“, як у якім-небудзь „органе вэтэранаў ці якогась рэлігійнага брацтва“. Сьледам за Станкевічам Сыч заклікаў „тых, каму на сэрцы ляжыць дабро роднай культуры“, дапамагчы „жменьцы маладых ідэалістых“ зьмяніць характар часапісу, каб ён быў як „горская рэчка, накіпелая бунтам, быстрая, крутая...“

На зьмены было ўжо позна. Выйшаў яшчэ адзін нумар, 26-ты, і рэчка зьмяніла сваё рэчышча – перанеслася ў даліну ды паплыла ў іншым кірунку.

Цікава, што ніводзін з Дванаццаткі, хто пісаў у часапіс „Наперад!“, не заняўся літаратурнай творчасцю пасля таго, як часапіс перастаў выходзіць. Гэта значыць, што ўсе мы былі літаратарамі больш з абавязку, чымся з пакліканьня. Абавязкі ж пасля сканчэньня ўнівэрсытэцкае асьветы былі зусім іншыя. Для адных гэта быў журналізм, для другіх – дасьледніцкая праца або камбінацыя аднаго з другім.

Зьмест 26 нумароў часопісу „Наперад!“

№1 (2 бачыны) – 10 студзеня 1948

Наперад! (перадавіца). **С. Ясень** – Разьвітаньне (верш). **Архіп Папліска** – Разьвітаньне (фэльдэтон). Пажаданьні на разьвітаньне.

№2 (2 бач.) – 15 студзеня 1948

На колах (перадавіца). **Архіп Папліска** – Расьцем! **Архіп Папліска** – „Век вучыся...“ (фэльдэтон).

№3 (8 бач.) – 20 студзеня 1948

Нашы імкненьні (перадавіца). **С. Ясень** – Як соладка жыць!.. (верш). **Л. Ш.** – Думкі ў дарозе. **Алесь Бярозка** – Мой шлях (верш). **М. Багун** – Бывай, Нямецчына! **Дванаццаты** – Сустрэча (верш). **С. Ясень** – Іх трох было... (верш). **А. Бярозка** – Ізноў расстаньне (верш). Гумар. **Стась** – Сон Мікіты (фэльдэтон). З шырокага сьвету (палітычны гумар). **Архіп Папліска** – „Каханая!..“ (фэльдэтон).

№4 (10 бач.) – 1 лютага 1948

У грамадзе сіла (перадавіца). **Сяргей Ясень** – Ноччу праз Галяндыю (верш). **Алесь** – Ля каміна (нарыс). **Сяргей Ясень** – Раманс (верш). **М. Багун** – Лысая гара (легенда). **Паўло Дванаццаты** – Дарогі (верш). **Цімох В.** – У дарозе (верш). **Архіп Папліска** – „Трымайся грамады!..“ (фэльдэтон). З шырокага сьвету (палітычны гумар).

№5 (14 бач.) – 15 лютага 1948

Сяргей Ясень – Наперад! (верш). **Алесь Галубіцкі** – Ён ня здрадзіў (апавяданьне). **Сяргей Ясень** – Трыялет. **Янка Нач** – Нечаканая сустрэча (апавяданьне). **Паўло Дванаццаты** – Успаміны (верш). **Архіп Папліска** – Наша рэдакцыя (фэльдэтон). Падзяка.

№6 (14 бач.) – 1 сакавіка 1948

У. С. – Усьведамляйце! (перадавіца) **Сяргей Ясень** – Ночкай цёмнаю (верш). **М. Багун** – Заклятае золата (легенда). **Сяргей Ясень** – Трыялет. **Алесь Галубіцкі** – Галубіцкая пушча (нарыс). **Архіп Папліска** – Дзесяты завет (фэльдэтон). Скаўцкі куток (хроніка). Адкажэце (загадка). З шырокага сьвету.

№7 (38 бач.) – 25 сакавіка 1948

У. С. – За незалежнасьць (перадавіца). **Сяргей Ясень** – Трыялет. **А. Бута** – Зварот штандаровага штандару „Баварыя“. **А. Будзіч** – Зорка Шчасьця (верш). **Лявон Паліч** – Вялікі змагар. **А. Будзіч** – Кастусь! (верш). **Паўлюк Вазэрны** – Той самы Кастусь... (апавяданьне). **М. Багун** – Курган (легенда). **Уладзімер Немановіч** – Андрэй (апавяданьне). **А. Будзіч** – Над магілай герояў (верш). **Сяргей Ясень** – Санэт.

№8 (41 бач.) – красавік 1948

У. С – Пад скаўцкі сьцяг! (перадавіца). **Сяргей Ясень** – Сарві ружу. Санэт (вершы). Родны Край (этуд). **Ягор Ліцьвін** – Усяслаў (нарыс). **А. Будзіч** – Стаптаны Полацак (верш). **М. Багун** – Вялікдзень (нарыс). **Сяргей Ясень** — ***Памятаеш спатканьне апошняе (верш). **Паўлюк Вазёрны** – Ён дайшоў (апавяданьне). **Цімох В.** – Вуглякопы (верш). **А. Будзіч** – Дзяўбі! (верш). Вітаем сяброў абсальвэнтаў! **А. Бута** – Зварот штандаровага штандару „Баварыя“ да беларускае моладзі ў Ангельшчыне. Скаўтынг для хлапоў (артыкул). Нашы скаўты ў Нямецчыне (хроніка). **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі (фэльтон). З шырокага сьвету. Адкажэце (галаваломкі). Пошукі (сваякоў, знаёмых).

№9 (33 бач.) – травень 1948

С. У. – Да працы! (перадавіца). **Уладзімер Дубоўка** – Навет мора зьмяніла свой колер (верш). **Сяргей Ясень** – Санэт. **Я. Л.** – Максім Багдановіч. **М. Багдановіч** – Эмігранцкая песня. ***Ціха па мяккай траве, ***Нашых дзедаў душылі абшары лясоў (вершы). **Паўлюк Вазёрны** – Нявольнік няпраўды (апавесьць). **С. Б.** – Лодкаю праз мора (пераклад артыкулу). **Бодэн-Паўэль** – Як працуюць скаўты (артыкул). Нашы скаўтры ў Нямецчыне (хроніка). **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі. З шырокага сьвету. Адкажэце. Пошукі.

№10 (40 бач.) – чыравень 1948

Ягор Ліцьвін – Нацыянальны Прарок і Правадыр (Я. Купала). **Я. Купала** – За свабоду сваю. Брату на чужыне (вершы). **М. Багун** – Купальле (нарыс). **Сяргей Ясень** – І трэба ж было здарыцца тады.... ***У шуме калосься (вершы). **Паўлюк Вазёрны** – Нявольнік няпраўды (працяг апавесьці). **А. Будзіч** – Чаго зажурыўся? (верш). **М. Багун** – Князьёўна (легенда). **Бодэн-Паўэль** – Як працуюць скаўты (працяг артыкулу). Нашы скаўты ў Нямецчыне. Абвестка. Вітаем! **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі. **ДіП** – Што гэта за жыцьцё? (фэльтон). Адкажэце. З шырокага сьвету. Пошукі.

№11 (40 бач.) – ліпень 1948

Л. Іскра – На чым аперціся? (перадавіца). **А. Будзіч** – Наша хата – ў самым цэнтры вёскі (верш). **V. Sargo** – Januŕary (артыкул). **Натальля Арсеньнева** – Наперад! Жыцьцё (вершы). **Паўлюк Вазёрны** – На начлезе (апавяданьне). **С. Ясень** – Чыгунная песня (верш). **Паўлюк Вазёрны** – Нявольнік няпраўды (працяг). **М. Багун** – Касавіца (апавяданьне). **Бодэн-Паўэль** – Хлапцы як выведнікі з Мэфкінгу (артыкул). Нашы скаўты ў Нямецчыне. **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі. З шырокага сьвету. Адкажэце. Пошукі.

№12 (40 бач.) – жнівень 1948

М. Шкялёнак – Культурнае рабства (артыкул). **Натальля Арсеньнева** – Слава (верш). **Масей Сяднёў** – Годзе. Ад сьцюж, ад зор, ад ночы (вершы). **М. Багун** – У жніво (апавяданьне). **С. Ясень** – Восем радкоў (верш).

С. Ясень – 3 кнігі жыцця (верш-этуд). **Паўлюк Вазёрны** – Нявольнік няпраўды (працяг). **С. Ясень** – Цябе (верш). **Уладзімер Немановіч** – Сын (апавяданьне). **Бодэн-Паўэль** – Вадзяныя скаўты (артыкул). Нашы скаўты ў Нямецчыне. **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі. 3 шырокага сьвету. Адкажэце.

№13 (40 бач.) – верасень 1948

У. С. – Пасыўнасьць – наш вораг! (перадавіца). **А. Будзіч** – Гімн змаганьню (верш). **Я. Юхнавец** – Апошні. ***За „дапросам“ дарэмна быў „дапрос“, ***...Ноч зытлела на вуглэх нябёсаў (вершы). **А. Г.** – Пачаткі беларускае легальнае прэсы (артыкул). **У. Сноп** — ***Я кахаць цябе ніколі не пакіну (верш). **Паўлюк Вазёрны** – Нявольнік няпраўды (працяг). **С. Ясень** – „...Ты ‘Nocturno’ замяніў на ‘Golden Earrings’...“ (верш). **Уладзімер Немановіч** – Сын (заканчэньне апавяданья). **Бодэн-Паўэль** – Вадзяныя скаўты (працяг). Нашы скаўты ў Нямецчына. **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі. Адкажэце. 3 шырокага сьвету.

№14 (40 бач.) – кастрычнік 1948

А. Г. – Нацыяналізм (артыкул). **У. Сноп** – Мама (верш). **V. Saroka** – Januŭary (заканчэньне артыкулу). **Сяргей Ясень** – Недажаты загон (паэма). **Паўлюк Вазёрны** – Нявольнік няпраўды (працяг). **Бодэн-Паўэль** – Грамадзкі абавязкі скаўта (артыкул). Нашы скаўты ў Нямецчыне. **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі. 3 шырокага сьвету. Адкажэце. Ліст у Рэдакцыю.

№15 (52 бач.) – лістапад—сьнежань 1948

У. С. – Пайшлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына (артыкул). **С. Ясень** — ***У мокры лістапад (верш). **М. Паддубіч** – Самы пэўны шлях (артыкул). **Сяргей Ясень** – Недажаты загон (заканчэньне паэмы). **Паўлюк Вазёрны** – Нявольнік няпраўды (заканчэньне аповесьці). **М. Багун** – Дзяды (нарыс). **Старыковіч** – Туга па маладосьці (верш). **Бодэн-Паўэль** – Рыцарскія адносіны да бліжніх (артыкул). Нашы скаўты ў Нямецчыне. **М. Багун** – Хведараў клопат (апавяданьне). **Гаўрыла з Полацку** – Думкі парнаскага абібока (гумар). **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі. 3 шырокага сьвету. Адкажэце.

№16 (40 бач.) – студзень 1949

Сяргей Ясень – Насустрач Новаму (верш). **У. С.** – Новы год працы (артыкул). **Натальля Арсеньнева** – Кузьня духу (успаміны). **Алесь Салавей** – Маладосьць. ***Аб табе успамін – найвышэйшая ўцеха (вершы). **Паўлюк Вазёрны** – Каляды (апавяданьне). Трасянка (дзівосы). Беларускі студзень у народных прыказках. **Архіп Папліска** – Гісторыя аднае гусі (фэльетон). 3 шырокага сьвету. **Т. Смалянчук** — *** „Таска“ зарубежніка (сатырычны верш). **М. Беластоцкі** – Чаго зеляпаешся (сатырычны верш). Анэкдоты. Умовы падпіскі на „Наперад!“

№17 (44 бач.) – люты 1949

У. С. – Канцэпцыі фэдэрацыяў і мы (перадавіца). **С. Ясень** – Лютаўская (верш). **Алесь Салавей** — ***Хочацца плакаць – стрымваю сьлёзы. ***Ой-

жа хітруніца якая (вершы). **Я. Юхнавец** — ***Вецер космы дрэваў прыгладзіў (верш). **Я. Яшчар** – Абараванае жыцьцё (з прычыны сьмерці Аўгена фон Энгельгардта). **Maksim Bahdanovič** – Mein letzter Wunsch. Das Weizenkorn (вершы); Ein Арокрыф (uebertragen von **Eugen Freiherrn von Engelhardt**). **Паўлюк Вазёрны** – У сьнежных пярынах (апавяданьне). **С. Ясень** – Як сьняжынка (верш). Трасянка. Дзе каўчэг Ноя? (артыкул) – пераклаў **Я. Ж. О. Мардэн** – Воля й посьпех (пераклад кнігі). Скаўцкая хроніка. **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі (працяг). З шырокага сьвету. **М. Беластоцкі** – Крэсавячэк (сатырычны верш). **Т. Смалянчук** – Зарубежніцкае страданіе (сатырычны верш).

№18 (40 бач.) – сакавік 1949

У. С. – Сакавік (перадавіца). **Алесь Салавей** – Сын (паэма). **Паўлюк Вазёрны** – Няміга (апавяданьне). **Ніна Раса** – Вясна красна (нарыс). **С. Ясень** – ***Мо не адзін у твані дзён (верш). **М. Багун** – Татарская гара (легенда). **Уладзімер Немановіч** – Испыт (апавяданьне). **С. Ясень** – Пэрлы (верш).

№19 (40 бач.) – красавік—травень 1949

На выпадак вайны (перадавіца). **Паўлюк Вазёрны** – Жабрачка (апавяданьне). **Я. Юхнавец** – У дом бацькоў ізноў я завітаў (верш). **М. Куліковіч** – Гутаркі аб мастацтве. **Аўген Кавалеўскі** – Першы подых (навэля). **С. Ясень** – ***Цябе кахаю над усё на сьвеце (верш). Трасянка. Паводле „The Man” – Неба ліло агонь (артыкул). **О. Мардэн** – Воля й посьпех (працяг). **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі (працяг). **Язэп Глыбачанін** – Ідэальнае каханьне („быццам фэльетон”). З шырокага сьвету. Мэмарыял аўстралійскіх беларусаў у Дэпартамент Эміграцыі Аўстраліі.

№20 (40 бач.) – чырвень—ліпень 1949

А. К-к. – Заміж перадавіцы (водгук на артыкул „Канцэпцыі фэдэрацыяў і мы”). **Сяргей Ясень** – На ростань (верш). **В. Пануцэвіч** – Яцьвягі (артыкул). **Алесь Галубіцкі** – Памылка лёсу (апавяданьне). **М. Куліковіч** – Гутаркі аб мастацтве. **С. Ясень** – Музыка (верш). **Я. Юхнавец** – ***Краскі пад узмахам ветру (верш). Трасянка. Паводле **Schweizer Illustrierte Zeitung** – Дарожны камень 23,9 (артыкул). **О. Мардэн** – Воля й посьпех (працяг, пераклад **Я. Ж.**). **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі (працяг). Крыжаслоў. Адкажэце.

№21 (40 бач.) – жнівень 1949

А. Г. – І больш нічога... (перадавіца). **С. Ясень** – На грывах дзён (верш). **Аўген Кавалеўскі** – Калека (навэля). **Я. Юхнавец** – ***Як кіпцюрамі кот (верш). **В. Пануцэвіч** – Яцьвягі (працяг). **Алесь Салавей** – ***Дабрыдзень, мая зараніца (верш). **М. Куліковіч** – Гутаркі аб мастацтве. Трасянка. Паводле „The Wide World” – Тайніцы Афрыкі (артыкул, апрацаваў **Я. Ж.**). **О. Мардэн** – Воля й посьпех (працяг). **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі (працяг). **Антыкус** – Далейшая эміграцыя (нататкі скептыка). **М. Багун** – Суд (апавяданьне). Аадкажэце.

№22 (40 бач.) – верасень—кастрычнік 1949

У. С. – Лятуценні й рэчаіснасьць (перадавіца). **С. Ясень** – Мроі (верш). **Мікола Вольны** – І нас разбудзілі... (урывак з раману „Наша рэспубліка”). **Я. Юхнавец** — ***Зямля мая! Ці можа не? (верш) **М. Куліковіч** – Гутаркі аб мастацтве. **М. Багун** – Верасень (нарыс). **Р. М. Рыльке** – Восень (верш, пераклаў **Алесь Салавей**). Трасянка. Паводле „**Leader Magazine**” – Дзіўны сьвет лятучае мышы (артыкул, апрацаваў **Я. Ж.**). **О. Мардэн** – Воля й посьпех (працяг). Абвестка пра студэнцкія стыпэндыі ў Бэльгіі. **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі (працяг). **М. Багун** – На абтоках (апавяданьне). **С. Ясень** – Зь дзёньніка (верш). З шырокага сьвету. Адкажэце.

№23 (34 бач.) – лістапад—сьнежань 1949 (апошні рататарны „ангельскі” нумар)

У. С. – На вышэйшую ступень (артыкул). Да нашых чытачоў (пра пераезд рэдакцыі „Наперад” на навуку ў Бэльгію). **Ул. Немановіч** – Шчодры вечар (апавяданьне). **С. Ясень** – Яшчэ адно (верш). Біблія па-беларуску (хроніка). АБЛЧ /Аб’яднаньне Беларускіх Лекароў на Чужыне/ (хроніка). Трасянка. **О. Мардэн** – Воля й посьпех (працяг; апрацаваў **Я. Ж.**). **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі (працяг). Адкажэце. **Язэп ды Толькі** – Сабатаж (фэльдэтон). З шырокага сьвету.

№24 (80 бач.) – студзень 1953 (першы друкаваны „бэльгійскі” нумар)

Рэдакцыя – Да нашых чытачоў. **А. Будзіч** – Ідэя (верш). **А. Галубіцкі** – Сучаснасьць і мы (артыкул). **П. Сыч** – 1944—1945 (верш). **М. Багун** – На Куцьцю (нарыс). **А. Будзіч** – На Куцьцю (верш). **Ул. Немановіч** – Палон (апавяданьне). **А. Будзіч** – Праездам праз Two Gates. Думкі на рэйках. Дабрывечар... (вершы). **М. Багун** – Шчасьце (легенда). Думкі (афарызмы). **А. Будзіч** – Лювэн (этуды). **Рагулявец** – Наваградзкі эскадрон (дакумэнтальны нарыс). **Міхась Саўко-Міхальскі**. – Аб літаратуры (артыкул). **Райнэр Марыя Рыльке** – Сказ пра каханьне й сьмерць сыцяганосца Хрыстофа Рыльке (пераклад **А. Будзіча**). **О. Мардэн** – Воля й посьпех (працяг). Трасянка. Карэя, краіна „Ціхае Раніцы” (артыкул). **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі (працяг). Вынік „патрыятызму” (фэльдэтон). Адкажэце. Спорт – апрацаваў **Л. Паліч**. **С. Ясень / А. Карповіч** – І трэба ж было здарыцца тады... (песьня). Абвесткі.

№25 (80 бач.) – жнівень 1953

А. Будзіч – Будучыня й мы (артыкул). **Лясная Кветка** – Яшчэ ня час. Удар. Чужыя хвоі (вершы з Бацькаўшчыны). **П. Вазёрны** – Сады цьвітуць (апавяданьне). **С. Ясень** – Вечаровая. Сустрэча (вершы). **М. Багун** – У жнівені (нарыс). **П. Сыч** — ***Лета ўжо золак. Настальгія (вершы). **Я. Юхнавец** – Ня сьнілася... Яму жадалася (вершы). **Ул. Немановіч**. На службе мастацтва й ідэі (артыкул пра кампазытара М. Равенскага). **С. Ясень** – Заміж вянка (верш). **Рагулявец** – Наваградзкі эскадрон (працяг). **У. Крэстоўскі** – Васіль Сьвіткі (урывак раману, пераклад **Антана Адамовіча** –

без зазначэння прозьвішча перакладніка). **Вільям Шэкспір** – Рамэо і Джульета: Пралёг. Сцэна ля балькону (пераклад **Натальлі Арсеньневай**). **О. Мардэн** – Воля й посьпех (працяг). Думкі (афарызмы). Трасянка. Непераможная ідэя (артыкул пра Ірляндыю, апрацаваў **А. Г.**). **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі (працяг). Паўлючок-Баўтручок (гумар вершам, з народнага). Аб спроце – апрацаваў **Л. Паліч**. Каліна маліна. Ой, адлятае ясны сокал (песні, апрацоўка **М. Равенскага**. А як думаеце вы? (лісты ў рэдакцыю). **Рэдакцыя** – Да ўвагі нашых чытачоў (пра характар „Напераду“). Абвесткі.

№26 (72 бач.) – сьнежань 1953

Сяргей Ясень – Тут і недзе (верш). **А. Галубіцкі** – Будзьма рэалістамі (артыкул). **А. Будзіч** – Адказ (верш). **Лясная Кветка** – Кір. У васеньні дзень. Вецер гойдае (вершы з Бацькаўшчыны). **А. Галубіцкі** – Чалавек уначы (апавяданьне). **Я. Юхнавец** – Сула (паэма). **М. Багун** – Ваўкалакі (легенда). **Сяргей Ясень** – ***Падае лісьце. ***”Etoile des neiges” (вершы). **П. Сыч** – Васеньнія лірыкі (верш). **А. Будзіч** – Некаторым (верш). **Сяргей Ясень** – Нараджэньне ідэі (нарыс). **Рагулявец** – Наваградзкі эскадрон (працяг нарысу). **Эдгар Алян По** – Авальны партрэт (апавяданьне, пераклад **Антана Адамовіча** – без зазначэння прозьвішча перакладніка). Думкі (афарызмы). **Б. Рагуля** – Патрыятызм ці касмапалітызм (артыкул). **О. Мардэн** – Воля й посьпех (працяг). Трасянка. **Архіп Папліска** – Дзёньнік 12-кі (працяг). А як думаеце вы? (лісты ў рэдакцыю). Абвесткі.